

Шавкат Раҳмон

**Уйғоқ
тоғлар**

Шеърлар

Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент
1986

Ўз 2
Р 33

Раҳмон, Шавкат

Уйғоқ тоғлар: Шеърлар.—Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1986. 192 б. Чиқиш маълумотларида авт.: Шавкат Раҳмон (Раҳмонов).

Иқтидорли шоир Шавкат Раҳмон «Рангин лаҳзалар», «Юрак қирралари», «Очиқ кунлар», «Гуллаётган тош» шеърини китоблари орқали шеърини мухлисларига яхши таниш. У Гарсиа Лорканинг «Сайланма»сини ҳам ўзбек тилига таржима қилган.

Шоирнинг «Уйғоқ тоғлар» мажмуасига Вақт ва Давр, Ватан ва Она, муҳаббат мавзудаги лирик-фалсафий шеърлари ўтган нашрлардан сараланиб олинди. Шунингдек, янги шеърларидан ҳам намуналар киритилди.

Шавкат, Раҳман (Раҳманов). Неспящие горы: Стихи.

Ўз 2

4702570200—113 37—86
Р М 352 (04)—86

* * *

Мен йўғимда
гуллар очилар,
ташна бўлиб салқин елларга,
майин, тиниқ бўйлар сочилар
ёлғизоёқ,
сокин йўлларга.
Мен йўғимда
тикилиб йўлга,
хўрсинмоқда яланг қоратол,
хотирлардан фаромуш бўлган
булоқларнинг кўзида малол.
Мен йўғимда
тоғлик шамоллар
оғушида райҳон кулади,
гузарларда мудраган чоллар
тунлар бир-бир ғойиб бўлади.
Мен йўғимда...
Фигон этармиш
кўкка қараб карнай-сурнайлар.
Мен йўғимда ташлаб кетармиш
Фарғонани оппоқ турналар.

Москва, 1972

Ечинади милашлар* яна,
тор йўлаклар яна сарғарар,
қовжираган куз тепасида
айланади қора қарғалар.
Тўлиб кетди қарғага осмон,
ҳатто аранг кўринади кун,
қарғалармас,
гўё қағиллаб,
учиб юрар парчаланган тун.

Москва, 1972

* Бодрезак

Учиб ўтди сайёра ғозлар,
сарик садо бўғилди, тинди,
изғиб қолди қора аёзлар,
катта қорлар ёғади энди.

Бўз туманлар ёйилиб оқар
ғарқ қилганча ўрмон этагин,
энди олис баҳорга қадар
тугамайди қишнинг эртаги...

1973

ЭСКИ МАҲАЛЛА

Кимдир от етаклаб ўтар азонда,
узилар кўчанинг саҳарги туши.
тўсатдан от кишнаб юборган онда
шошилиб эшикни очди бир киши.

Тонгда от етаклаб ўтиб борар ким,
қоп-қора оловдай ловиллар ёллар.
Кампирлар аланглаб қулоқ солди жим,
бир сесканиб кетди
нуроний чоллар.

1973

Саҳар турдим,
қуёшни кутдим,
шудрингларда ювдим юзимни,
булоқларга лабимни тутдим
ва борлиқда кўрдим ўзимни.
Кўзларимдан тошди сурурим,
тўлиб кетди бағримга наво,
абадийдай туюлди умрим,
абадийдай туюлди дунё.

1976

ШАҲАР

Дучор келиб қандайдир ғамга,
тинмай чекди, кезди тун бўйи,
ҳасрат қилди узоқ елкамга
темир-бетон қўлларин қўйиб.

Саҳар пайти, кўзлари толиб,
бир дақиқа мудраган кезде,
унинг жиндек дардини олиб,
жўнаб кетдим тонгги поездда.

1974

Бўлса ҳамки тахир ва аччиқ,
яширмасдан бор-йўқ айбимни,
ҳаёт, босдим лабингга қаттиқ
ҳароратга ташна лабимни.

Очиқ кулиб, сўйлаб ёруғ сўз,
қуёш, ерга шукрона айта,
мен ҳар кеча юмаяпман кўз,
туғиляпман ҳар саҳар қайта.

★ ★ ★

Яшамоғим зарур
ҳар дақиқани
ғазаб билан, севги билан тўлдириб,
дунёдаги барча қора нарсани
ёруғ лаҳзаларда ўлдириб.

Токим

бош кўтариб қарай қуёшга,
токим кўзларимда ёнсин ҳақиқат,
токим тош мисоли тегмасин бошга
мен яшай олмаган
ҳар бир дақиқа.

1974

Кўзингизни очинг, қўрқманг,
зиёдан қамашсин, оғрисин, майли,
майлига яшамак бўлсин қийинроқ
очиқлиги туфайли.

Лаззат бор ҳар қандай оғриқда,
кечалар оғриқдан инграб ётаман
ва ўша оғриқни беғам, бўғриққан --
оғриқсиз юзларга отаман...

Изғиринга юринг, очинг кўкракни,
йиқилинг, барибир кераксиз.
қийнанг, ўз ҳолига қўйманг юракни
яшамаслик учун юраксиз...

1975

Бўлмагандай ҳеч қачон уруш
борлиқ кирган ширин пинакка,
жувонлар тинч кўраётир туш
билакларин чирмаб билакка.

Ҳарбга кетган аскар изидан
қайтиб келмас сира қорахат,
гўдакларнинг лўппи юзидан
чўлпиллатиб ўпар энди Бахт.

Кенгликка чиқ, боладай югур,
ҳеч ким сени тутмайди ўққа,
ошкор йиғла, тўйиб хаёл сур,
тўйиб тикил энди борлиққа.

Гўё улкан кечада бугун
қонли юзин буриб толега,
қақшаган Ер олаётир тин,
бошин қўйиб ойнинг ёлига.

1976

★ ★ ★

Елкамда
қақшаган асрлар юки:
кишанлар,
фарёдлар,
сўнгсиз урушлар..
Мен қадам ташлайман чайқалиб, секин,
оғриқдан юзларим буришар.
Йиқилмак, тўхтамак мумкинмас,
қаерга бўлса ҳам юрганим яхши.
Менинг ҳар қадамим муқаддас,
менинг ҳар қадамим
ўлимга қарши.

1976

ВЕНЕЦИЯ

Иигирманчи аср,
ташлаб кет мени,
боқий гўзалликни билмас бу олам.
Минг йилни елкамда кўтардим, энди
малол келаётир сониялар ҳам...
Отам — Метамауко¹ хоки остимда...
қайдандир чорлайди гўзал Спина².
Равенна³ ингроғи янграр бошимда,
минг йилким пойимда додлар пўртана...
«Бевафо дунё бу — вафосиз дунё»,
ўтганлар ҳақ гапни айтган эдилар.
Замин қаъридадир саноқсиз маъво,—
Троя, тартеслар, атлантидалар!
Иигирманчи аср,
мени ўйлама,
тумшуғимга тикма лираларингни,
муҳтожларга бергин, камингни яма,
шифола қонталаш яраларингни.
Биламан,
гўзаллик, нафосат учун,
мурувват қиласан ўзингча гўё.
Бироқ нега керак Микена бугун,
нима қилиб берар сенга Троя?
Ўтинаман, аср!
Ачинма менга,
ўйлагин қисматлар ниҳоясини.

¹ 1, 2, 3— чўкиб кетган шаҳарлар.

халос эт йилларнинг ғубори кўмган
одамзод қалбининг Троясини!
Чўкиб бораётир муққадас ҳислар...
Муқаддас орзулар, гўзал туйғулар,
ҳалоскор бўлолмас Бобил, тартеслар,
сендай буюк дастга муҳтождир улар...
Нотинч бағринг узра чайқалиб турар
шу боқий оламнинг эзгу ҳислари.
Мен чўксам майлига, чўкмасин сира
инсон юрагининг
венечиялари!

1976

БАХТИЕРЛИК

Сен уни севасан, севасан қаттиқ,
сен менсиз яшайсан, усиз йўқ, қийин.
Кунларни санайсан тоқатсиз, интиқ,
очилиб боряпсан кун ўтган сайин.
Серғалва кўчанинг
барча кўчаси
сенга йўл беради, қарар тортиниб.
У ҳақда ўйлайсан доим, кечаси
шивирлаб айтасан унинг отини.
Мен ҳамон гўдакман,
катта гўдакман,
энди на ёнаман ва на ўсаман.
Ҳақсизлик олдида тураман тўниб,
тишни тишга қўйиб,
муштим қисаман.
У мендан кучлироқ,
У мендан дадил,
мен оддий йигитман,
у-чи — баҳодир.
Жуда ҳам қўрқмас у, жуда ҳам одил,
аблаҳлар юзига туфлашга қодир.
Сен уни севавер ардоқла уни,
у билан бу дунё кучга тўлажак.
Дунёни етаклаб юрар бир куни
Сенинг бағрингдаги
митти келажак...

1976

ЭСТРЕМАДУРА БОЛАЛАРИ

Рафаэль Альбертидан

Эстремадура кўчаларида
товонлари торс-торс ёрилган
ялангоёқ болалар...
Кимлар ечиб олган бошмоқларини?

Қишлар қийратади, ёндирад ёзлар.
Ким берган уларга жулдур либослар?

ЭЛ) Улашар ҳамиша яланг ерларда,
заҳлаган ерларда,
ивиб селларда.
Ким бу болаларнинг уйларин бузган?

Исми йўқ саноқсиз сайёралару
юлдузлар тўлдирган фалак қаърини.
Ким ёпиб ташлаган мактабларини?

Эстремадура болалари,
шўрпешана, ғамгин болалар,
Ким ўғирлаб қўйган болалигини?

Оқ сукунат
портлар ёбонда,
кун нурида ёниб, ярақлаб,
чопиб кирди совуқ шаҳарга
ялангоёқ,
яшил дарахтлар,
Бир зумдаёқ
ухлаб ётган тор
кўчаларга тарқаб кетдилар.
Деразага юзларин босиб,
болалардай
боқди катталар.

1976

ҲОЛАТ

Аста-аста эриб боради
нарсаларнинг зарралари ҳам,
икки қушча бир-бирин суяр
япроқларнинг ораларида..
Шаббодалар олиб келади
райҳонларнинг ўткир нафасин,
япроқларнинг ораларида
икки қушнинг бахтиёр саси.
Кеча узун,
хаёлдай узун,
ундан узун қоронғи суқун,
ҳадиксираб тураман фақат
ногоҳ келиб қолмаса деб кун.

1976

Ажойиб кунларнинг бирида
уйғониб кетаман уйқудан —
юракнинг энг чуқур ерида
огриққа айланган туйғудан.

Бир қўшиқ бўламан дарёдай
юракнинг энг чуқур ерида,
боқаман дунёга дунёдай
ажойиб кунларнинг бирида...

1976

* * *

Гўзаллик, покликдан уялиб,
қисилиб, қимтиниб турасан.
Қоп-қора деворга суяниб,
ёп-ёруғ хаёллар сурасан.

Илоҳам, тонг каби юзингга
хирсланиб, хезланиб боқарлар,
кўзларин қоқарлар кўзингга,
қалбингни азоблаб ёқарлар.

Йиқилма, ўзингни ушлагин,
отсинлар жаҳолат тошини,
лабингни қаттиқроқ тишлагин,
кўрсатма кўзларинг ёшини.

1977

Катталарга қарардинг сирли,
катталарга тутдинг гулингни,
катта бўлдим мен бола шўрлик,
кечалари пойлаб йўлингни.

Энди сени кутмасман ортиқ,
даразангга боқмасман маҳтал,
кўзларингга қарайман қаттиқ,
белларингдан қучаман дағал.

Бироқ жисму жонингни ёққан
девонаваш қудратни енгиб,
даразангга жовдираб боққан
ўспиринга қарайсан ғамгин.

1977

* * *

Эриб битди поёнсиз қорлар,
яна кўҳна замин туллади.
Водийдаги улкан ўриклар
бир кечада оппоқ гуллади.

Оқ булутлар ерга қўндими,
мўъжизалар бўлдими содир?
Оҳ, нақадар ажойиб тунда
оқ машъала экилган водий.

Энди сафсар кечаларда оқ
машъалалар тутиб, улуғвор
кенгликларда кезар чиройли
кундуэларни ахтариб Баҳор.

1979

* * *

Субҳидамда ям-яшил дарахт
деразамга сувратин босди,
ўзин митти, гўзал шеърлари —
гулларини оҳиста ёзди.

Қирчиллаган шабада келди
кўпирганча, шошиб, қувониб,
Баҳор жисми очилиб яшнаб,
босиб кетди ифор тумани.

Кўтарилар заминдан қудрат
шаббаларнинг учига қадар,
бирдан яшил шоҳларда тилло
зардолилар ялтираб кетар.

Гўё қуёш парчалангандай...
Ғарқ қилади оламни фараҳ.
Ҳар баҳорда менга эринмай
яшамоқни ўргатар дарахт.

1978

Ишон, одам, баҳорга ишон,
қара, гўдак каби беғубор —
мингинчи бор оловдай порлоқ
гулларини кўрсатар баҳор.

Баҳор сенга ишонар, қара,
сузиб чиқди кўзига юрак —
қараб турар сенга интизор,
сен баҳорни севишинг керак.

Кўзига боқ, ҳайдама уни —
мингинчи бор қилмагин хато.
Остонангдан кетмайди баҳор,
сен аслингга қайтмагунча то
шарқиратар асов сойларин,
нафасидан ранглар уфурар,
ўйнайверар яшил қушларин,
гулларини ёндираверар...

1979

Хайр, Баҳор! Алвидо, Баҳор!
Раҳмат оппоқ гулларинг учун,
шоҳларимга зумрад ғўралар
қадаб қўйган қўлларинг учун.

Хайр, Баҳор! Алвидо, Баҳор!
Мен кетарман дилда армоним.
Бироқ «кутгил» дедию Баҳор
лабларимга босди бармоғин.

1979

* * *

Кунлар пиша бошлайди яна,
рангларини бошингда элар,
Хаёлингни чақмоқлар каби
ёритгувчи лаҳзалар келар.
Яна япроқ ёзган дарахтга,
атиргулга дўнарсан нуқул.
Кечалари чап кўкрагингда
қафасини синдирар булбул.
Бор кадарни енгмоққа яна
етиб, ортиб қолар бардошинг.
Энди ўзинг истамасанг ҳам
юлдузларга тегади бошинг.

1979

Кўкрагимни майсага босиб,
буталарнинг панасида жим,
кенг камарда чўмилаётган
юлдузларни узоқ кузатдим.
Икки кўзим ўйнар мириқиб,
хаёлимда гуллар очилар.
Қасирлатиб қуруқ шохларни
чакаладан чиқар овчилар.
Тўниб қолар вужудим ногоҳ,
юрак тўхтар тошдайин қотиб:
хайриятки, бу ойдин тунда
юлдузларни бўлмайти отиб.

1979

ИНТЕРНАЦИОНАЛ

Бу қўшиқ ажойиб қўшиқдир,
сўзлари куйдирар томоқни.—
Ўлимни назарга илмайсан,
сезмайсан сурғуну қамоқни.

Шалдироқ кишанлар ҳукмига
ачинмай берарсан ёшлигинг.
Юзларинг буришмас оғриқдан
ва лаззат бағишлар очлигинг.

Куйласанг, чекинар разолат.
чекинар кадарлар, нолалар
Ва унча қўрқинчли эмасдир
кўксингда эзилган лолалар...

1979

Нурларини йиғиб олар кун,
осмон ерга ташлар соясин.
Юлдузларин ёқиб қўяр тун,
кесиб қўяр ойнинг поясин...

Шуълаланиб, шарқираб ётар
кўк сувларда ой синиқлари.
Етиб келар муздай шабада —
қари тоғнинг хўрсиниқлари.

Қизиб кетар ер томирлари...
Тунга илиқ бўйлар таралар.
Бирдан қайноқ ёз оқиб келар
жимиб қолган боғлар оралаб.

1979

Вақт одими
жаранглар равон,
асло сўнмас шиддати, шахди.
Вақт ишонар ўзига ортиқ,
ўз мулкига қарайди бахтли.
Ер айланар,
ер яратади,
Вақт янчиб басма-бас юрар,
сарғаради зангор ўрмонлар,
буюк тоғлар,
қоялар нураар.
Бироқ денгиз қирғоғида Вақт
зарбалардан чайқалиб кетар,
қўрқиб қарар ваҳший сувларга
ва денгизни айланиб ўтар...

1979

Боғларда кўзларим қамашар
шоҳларга илинган ойлардан...
Тошларга урилиб, шарқираб
юлдузлар оқадир сойларда.

Босдим оқ илонни тўсатдан —
биланглаб оралар сайҳонни...
Дарахтзор елпийди бемадор
саратон куйдирган осмонни.

И) Тўлин ой очилган кўксига
булутдай сийнабанд топади.
Шабада — шўх жувон юракни
ўйнаб гоҳ очар, гоҳ ёпади.

Оқ булут ўтлаган адирда
чиройли кундуздан кечаман...
Гулобдай тотимли бу тунни
томчилаб, томчилаб ичаман.

1979

* * *

Саратон. Боғ ширин уйқуда,
кекса чинор суради хаёл.
Кириб қолар тўсатдан боғга
телвакезик, яланғоқ шамол.

Довдирайди ухлаётган боғ,
бошланади оғир ~~воҳ-воҳлар.~~
Қоматларин эгишиб, саннаб,
кўз ёшларин тўкар гиёҳлар.

Хаёл суриб, кузга борётган
бир ёшгина олма қўрқувдан
қоқилару шарбатга тўлган
меваларин тўкворар сувга.

Телвакезик, саёқ шамолдан
ғазабланиб, улкан, улғувор
бошин чайқаб қўяр-да, узоқ
ғижирлатар тишларин чинор.

1979

Тонг очар кўзларин эриниб:
севинчдан йиғлайди қиёқлар.
чечаклар жилмаяр севиниб,
шамолда чўмилар, гиёҳлар.

Уйноқи шуълалар — болалар
жимгина тарқалар сайҳонга,
ўргимчак тўқир оқ толалар,
хонқизи боради меҳмонга.

Қурбақа варақлар баёзин,
гулдан бол сўради арилар,
чигиртка қайрайди овозин,
парвозда ниначи — парилар.

Чумоли, меҳнаткаш чумоли,
куйинма, атрофга бир қара —
майсалар, оҳ қандай ҳумоли,
дунёни қилма кўп масхара.

1979

* * *

Муҳаббат — чиройли капалак,
қўрқаман шўрликни тутгани.
Капалак қувганим ёдимда,
ёдимда йўқ аммо етганим.

Эҳтимол, шундандир — ҳамиша
гул каби очилмас тунларим.
Қарайман, мунча кўп умримда
капалак қувмаган кунларим.

Юрагим ранжиган боладай
на эрмак, таскинга кўнади.
Муҳаббат — чиройли капалак
ҳали ҳам гулларга кўнади.

Ортидан ҳаллослаб чопаман,
уялиб кетаман ғўрликдан —
мен қанча югурмай, барибир
орқада қолардим шўрликдан.

1979

★ ★ ★

Қизиган садолар сўнади,
қуш каби чўчийди хаёли,
Кўксига капалак қўнади,
кулгиси келади аёлнинг.
Ёноғи ловиллаб қизийди,
капалак — бўсалар юзида.
Аланга сочлари тўзийди,
у кетиб боради ўзидан.
Ифорли ўтларга кўмилар,
тикилиб қолади осмонга.
Мастона кўзлари юмилар,
капалак ёқади жувонга.

1979

* * *

Суронларни оралаб ўтдим,
терақзорлар сафи бошланди.
Қуёш ўчди, ёнди булутлар,
майсаларнинг кўзи ёшланди.

Аламзада итларнинг сасин
адаштириб кетдим хотиржам.
Хўкизларни ортда қолдирдим,
ҳанграётган эшакларни ҳам.

Кетавердим мажнуна толлар
сув ичётган сойни ёқалаб.
Қип-яланғоч ойга бақрайиб,
сайрар эди шўрлик бақалар.

Вақт оғади, мана, сукунат
ёбонларни босадир тошдай.
Бирор садо қолмас оламда
юрагимнинг зарбидан бошқа.

1980

ҚУШИҚ

Онам Офтоб Мамажон карвон қизига

Гўзаллашиб кетарди борлиқ
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб,
тўкиларди кулган чоғи дур,
нур ўйнарди кўзларида соф.

Уни кўриб тўхтарди сувлар,
кетолмасди қушлар пойидан,
мажнунтоллар кўтарарди бош
Шаҳрихоннинг эски сойидан.

«Оқ ипакдай қўллари узса»—
эзиларди шўрлик райҳонлар.
«Оёқларин бир бор ўпгирса»—
хўрсинарди яшил сайҳонлар.

Сувлар уни севарди қандоқ,
гуллар ёниб қиларди хитоб,
гўзалликка кўмпиб борлиқни,
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб.

«Офтоб, сира паранжи ёпма
ойлардан-да гўзал юзингга,
оҳ, дунёда армоним қолмас
бир тикилиб ўлсам юзингга...»

Кузатдилар сувлари йиғлаб,
кузатдилар чечаклар сўлиб,
ўттиз йилки йиғлади Офтоб
Шаҳрихондан йироқда тўлиб.

Энди унинг сочлари кумуш,
оқ ипакдай қўллари қадоқ.
Қўзларида лиммолим кадар,
бағри доғли, юраги адоқ.

Сувлар уни севарди қандоқ,
гуллар ёниб қиларди хитоб,
гўзаллашиб кетарди борлиқ
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб!

1980

Усаётган

кучли дарахтман,
шохларимда пишар сўзларим,
ўйчан кузак келгувчи йўлга
икки тоғдай боқар кўзларим.
Фурсат эса —
шошқалоқ бола,
меваларнинг хуш бўйин туйиб,
атрофимда тинмай айланар,
гоҳ кундузни, гоҳ тунни кийиб...

1980

★ ★ ★

Тун гуркираб ўсар ёбонда
ўсганидай бир тўп гулхайри.
Бошланади синган сувларда
ялангоёқ ойларнинг сайри.

Майсаларнинг бағрига кирар
қизиб кетган тоғлиқ шабада —
шивир-шивир бошланиб кетар
бу юлдузли, ойдин қапада...

Ёнарқуртлар чақнар, жимликка
буров солиб қўяр саратон.
Ағдарилиб баҳайбат, тарғил
сағрисини кўрсатар осмон...

Қушлар дўнар қора баргларга,
нурлар сўнар шабнамларида.
Қурбақалар ёрила бошлар
йўловчи вақт қадамларидан...

1980

★ ★ ★

Ичар қуёш нурларин жувон,
кўйлагини, сийнасин ечар —
потирлайди, яйраб шамолда,
икки тутқун оппоқ мусича.

Ичар қуёш нурларин жувон,
настариндай жисми қорайди.
Қариб қолган қуёш найзадан
кўзларини йиртиб қарайди...

Денгиз ўпар жувон оёғин,
шамол ўйнар қумрол сочини,
ҳувиллаган соҳилда танҳо
жувон ётар гулдай очилиб...

Бу атрофда бирор шоир йўқ..
Жувон кўпдан ётар бу ерда,
кўпдан ётар осмонга қараб,
унутилган, ажойиб шеърдай.

1980

Қалин шохлар аро ялтираб,
кун нурлари оқаётган дам,
елкасида қўшоғиз милтиқ —
кириб келди ўрмонга одам...

Афсонавий, зангори диёр,
бағри тўла жодули сукун.
Шохлар аро тобора кўпроқ
нурларини оқизарди кун.

Чор-атрофни кузатар одам,
ҳар садони тинглар атайлаб,
дарахтларни паналар, бирдан
майсаларни босар авайлаб...

Уйқудаги ўрмон тўсатдан
кўрмай қўяр кўҳна тушларни
ва қаттиқроқ бағрига босар
сайраётган гўзал қушларни.

Жимлик чўкар орага бир зум,
оҳ, бу кутиш лаҳзаси ёмон!
Варанглаган ўқдан айиқдай
бўкирворар баҳайбат ўрмон.

... Она бўри инграб қулайди,
кўзлари лим қотган жоласи,
шошилмасдан милтиқли одам
қопга солар бўри боласин.

Чор-атрофга қарамас, энди
майсаларни босар хотиржам.
Титроқ босган ўрмон ичида
узоқ инграр ярадор одам...

Ғарқ қилади қалин шохларни
куннинг қондай қизарган нури.
Елкасида қўшоғиз милтиқ —
чиқиб кетар ўрмондан бўри.

1980

МАНЗАРА

Ой синиғи тўла сувлоққа
шаршарадай қуйилган ёллар.
Бу ёлларни силар меҳрибон
шабадалар — маъюс аёллар.

Кўк ёлларин сувга ботириб
не замонки сув ичар отлар.
Атрофдаги кўм-кўк адирлар—
ўтовларда ботирлар ётар...

Бироқ тунда ўт-майсаларга
тўкиладир кимнинг ёшлари?
Нега сувдан бечора отлар
кўтаролмас оғир бошларин?

Нима бўлган уларга ахир
ё сеҳрлаб қўйганми сувлоқ?
Гўё жимлик босган воҳада
ухлагандай ботирлар узоқ.

Уш, 1980

* * *

Даврларнинг қори остида
музлаб қолган қари қўтаслар —
сокин ётар Олой тоғлари,
бағри тўла ғалаён, саслар.

Аммо сезар ҳар бир шарпани
бўлса ҳамки хоблари ҳадсиз.
Ўз тинчини бузган ёвларни
ўлдиради тоғлар шафқатсиз.

Ишонмасанг, ўқ отиб кўргин —
бўкирворар саноқсиз қоя.
Ута мағрур, феъли кўп ёмон,
тоғлар ўзин севар бағоят.

Эҳтиёт бўл бунда юрганда
буюкман деб хомхаёл сурма,
Милтиқ отиш у ёқда турсин,
овозингни кўтара кўрма..

1980

* * *

Табиатнинг хилват бурчаги:
унутилган, ёввойи тупроқ,
ҳувиллаган тоғу тошларни
қари қуёш севади кўпроқ.

Хабар бериб шамол югурди
бу диёрга келганим ҳақда,
ногоҳ тоғлар қўзғалиб кетди,
саросима қўпди ҳар ёқда.

Оҳу қочди, бошимга ногоҳ
улкан бургут соя ташлади.
Қоялардан тўзғиди қушлар,
сувлар қочиб кета бошлади.

Атрофимга қарадим ҳайрон;
булутларга бурканар ўтлоқ,
сув ичмоқчи бўлиб эгилдим,
ногоҳ музга айланди булоқ.

Қўл узатсам, булутлар қадар
ўсиб кетар қирмизи олма!
Нима бўлди сенга эй, диёр,
юрагимга ғулғула солма?!

Забт этгани келмадим сени,
енг ичида йўқдир пичоғим.
Мен Искандар, Чингизхон эмас,
осмон каби очиқ қучоғим...

Ишонмасанг, қара кўзимга,
кўзларимда яшайдир Ҳотам,
мен тегмадим ҳатто илонга,
у заҳарли илон бўлса ҳам.

Жимлигини бузмади тоғлар,
ўз бағрини очмади, зимдан
ҳадиксираб, мингта кўзила
фақат қараб турар изимдан.

1980

★ ★ ★

Минг йиллар қаъридан келар у,
кулфатга йўлиқиб минг бора.
Саноқсиз тошбўрон, қирғинга,
хўрликка дуч келган минора!

Неча бор тўпларга тутилди,
у жудо бўлди бош қисмидан...
Ва лекин жон қолди шарқона
безаклар битилган жисмида.

Тасанно айтаман тупроқнинг
метиндан кучлироқ дошига.
Ҳар йили ин қураб лайлақлар
минорнинг нураган бошига.

Бу йил ҳам минорда, ҳайрият,
шарқона безаклар сўнмапти,
Минорнинг бошига бу йил ҳам
ҳайрият, қарғалар қўнмапти.

1980

* * *

Ибтидоий, ўткир қоялар...
Бу тоғларнинг осмони мовий,
бунда гуллар фариштасимон,
бунда ҳатто тошлар самовий.

Ўзим тоғда, юрагим тоғда,
қояларнинг тагида юрдим.
Кун нурида товланган қорда
одамларнинг изларин кўрдим.

Сақлаб қопти одам изларин
бу тоғларнинг мусаффо қори.
Олиб борар эди бу излар
мени борган сари юқори...

Аммо тоғдан тушганим сари
сезар эдим бадбўй исларни,
кўрар эдим тулки, қашқирлар
тўнғизлару илон изларин.

1980

* * *

Тоғ ўтирар водийда танҳо,
оқ сочлари қоплаган кўксин,
минг йилларки бу нуроний тоғ
асрларга киради ўксиб...

Атрофида сон-саноғи йўқ—
қовжираган, сариқ адирлар —
қачонлардир юрт учун ўлган
пахлавонлар ётган қабрлар.

Узоқ юрдим кекса тоғ сари,
гоҳ одимлаб, гоҳида чопдим.
Нураган тош, қоя тагидан
қари тоғнинг кўзларин топдим.

Сўйлагандай бўлар эди тоғ,
тушунмасдим аммо сўзларин.
Қандай ғамгин эди бу кўзлар,
қандай йиғлар эди кўзлари!..

1980

ТАҚИҚ ОЛМАСИ

Момо Ҳавом,
учма ёлғонга,
айниб қопти унинг мияси:
иккимизни сўқир ва авом
асрамоқдир асл нияти...
Оёқ солиб кавсар сувига,
қай тарафга назар солмасин,
чап кўзининг қирини ташлаб
қўриқлайди биҳишт олмасин.
Момо Ҳавом,
бўйин сунмаймиз,
олма қолмас унга битта ҳам—
тақиқлару хилватда ўзи
карсиллатиб урар, муттаҳам!..

1980

АВТОПОРТРЕТ

Қора шамол ухлар бошида,
қулоқлари тайёрагоҳдир.
Сфинкснинг чеҳраси—юзи,
ярми қора, ярмиси оқдир.

Кўзларида қотган йилдирим,
осмонларни рангга қорадир,
жаранглатиб сўнгалларини,
бўронларни йиртиб борадир.

Кулганида мунис чечаклар
потраб чиқар ўнгу сўлидан.
Бир-биридан чиройли кунлар
каптарлардай учар қўлидан.

Энг бахтиёр лаҳзаларда ҳам
унинг сокин исёни сўнмас.
Туғилмаган шунчаки асло,
у ҳеч қачон шунчаки ўлмас.

1980

Ёввойи чўл очилиб ётар —
қип-яланғоч, чиройли, равон,
тепасида тобора беҳол
ҳансирайди ҳайбатли осмон.

Оғушига босиб вақтни
эритарди чўл—соҳибжамол.
Қашқир каби увлар ваҳмали
ёвшанларда йиртилган шамол.

Ёввойи чўл буюк кенгликда
менга борин очиб ташлади,
менинг содда икки кўзимни
шошилмасдан ўйнай бошлади.

Бургутларин осмонга отди,
гуллари-ла мақтанади чўл,
турдим билмай қайга юришни—
чунки ҳамма томон фақат йўл.

Чўл қитиқлар товонларимни,
борган сари бошлар ичкари.
кўрсатмоқчи бўларди гўё
ҳазинага лиммолим бағрин.

Бир сония хаёлга чўмдим,
буюк тоғлар, боғлар изларин,
қотган денгиз, чўккан шаҳарлар
шарпасини кўрар кўзларим.

Чўл гўзалдир ортимга аммо
ўгирилдим бир сезги билан,
изларимдан ваҳмали, шитоб
ўрмаларди қоп-қора илон.

О, чўл, мунча айёрсан, мунча,
мунча бағринг севгидан ҳоли,
гўзалсану ғоят маккорсан
доғули, шўх жувон мисоли.

1980

★ ★ ★

Сафсарлашар оқшомги осмон,
кун чекинар қорли тоғларга,
сукунатнинг мунис қушлари
учиб келар кузги боғларга.

Келар қора ридо кийган тун,
сукунатнинг қушларин суяр,
суронлардан ҳорган шаҳарни
силаб-сийпаб ухлатиб қўяр.

Сўнг пойида вафодор итдай
эркаланган шамол-ла бирга,
ёндирмасдан фонуси — ойни
чиқиб кетар поёнсиз қирга.

Ухлар кўҳна оғушда борлиқ,
фақат гоҳо йироқ-йироқдан
сайёралар сингари ёнар
қоронғида қолган қишлоқлар.

1980

★ ★ ★

Узум йиғлар,
йиғлар буралиб,
йиғлайверар қишгача дилдан
ва биллурдай тиниқ мўлдири
кузда дўнар олтин шингилга.
Бу поёнсиз куз оғушида
қандай гўзал йиғлайди узум!
Шундай бўлар ҳақиқий йиғи,
кўриб қўйгин,
эй, ношуд кўзим!

1980

УРУШ СУВРАТИ

Сув ўрнига қон шимаётган
ҳаловатсиз, бечора замин.
Ҳасрат билан ерга қарайди
чиқармасдан худолар дамин.

Қонга ботган дунёни кўриб,
азобларга беролмасдан дош,
улкан, қизил қуёш ҳар куни
олиб кетар узоқларга бош.

Кетаётир тубсиз мозийга
кўланкасиз йиғитлар сафи,
қизлар қолар куз оғушида
унутилган мевалар каби.

1980

* * *

Унча қув эмасди шекилли, фақат
кўзлари ғалати кулиб турарди,
ўзини хотиржам тутарди, аммо
негадир юраги қаттиқ урарди.

Гоҳо оқ, гоҳида қизил кўйлақда
бир неча кунимга кириб чиқди у,
кўзларин ўйнатиб кулган чоғида
жуда ҳам ярашиб кетарди кулгу.

Мен сезмай қолибман, ўйноқи кўзи
юракнинг тубига бориб етибди,
жарангдор ва сирли кулгисин, айёр,
дағал кунларимга осиб кетибди.

1980

* * *

Ой гуллади осмон тоқига
юлдузларни кимдир қоқади.
Ўзанларда, сокин тўлғаниб,
тагин қуюқ кундуз оқади.

↓
Осмонларда ўтлаган булут
подасини шамоллар ҳайдар.
Суронлардан ҳориган дала
ибтидий жимликка қайтар.

Юрак сокин қарар атрофга,
синдирмайди энди қафасин,
фақат сезар поёнсизликда
ўлаётган кузнинг нафасин.

Ҳувиллаган сариқ водийда
қариган куз ётади беҳол—
кўзларига осмонни жойлаб,
ўлса бўлар энди бемалол.

1980

КУЗГИ ҚУШИҚ

Хуан Рамон Хименесдан

Оқшомнинг олтин уфқида
турналар учар... Қаерга?
Олтинсой олтин баргларни
оқизиб кетар... Қаерга?
Бораман олтин анғиздан,
билмайман аммо—қаерга?
Қаерга, ахир, олтин куз,
олтин сув, ахир, қаерга?

* * *

Кифтга қўйиб ирғай таёғин,
қорайган уфқ четида равон—
қора тортган қарағайларга
қараб турар умидсиз чўпон.

Жимиб қолган тўзонли пода
тунда секин чўзилиб борар.
Қўнғироқлар ойнинг остида
қайғулироқ янграр тобора.
Оқ туманга бурканади кент,
яширганча сайҳон, чироғин.
Чор-атрофда изғийди фақат
аллакимнинг мангу фироғи.

Ирмоқ жимиб қолар ногаҳон,
билинмас сув йўли симликда,

аммо келар оғир сувларнинг
сас-садоси қора жимликдан.

Зулмат босган атрофлар гўё
қирон етган ўлкадай бесас.
Фақат олтин ойнинг остида
қўнғироқлар йиғиси тинмас.

Қим эдимү
 ким бұлдим энди,
 қайга кетар ёшлигим, кучим,
 исёнларга, ғазаб, нафратга,
 оғриқларга тўладир ичим...
 Кўпроқ яшаб қўйдим шекилли:
 ой, кун сайин хотирам—оғир—
 етти қават осмон тепамда,
 елкаларим сирқираб оғрир.
 Ташладими ёки бир умр
 кўзимга ғам кўлкаларини,
 фалак, сенда
 инсоф бўлса гар,
 эзма ўғлим елкаларини.
 Қим эдимү
 ким бұлдим энди,
 кўриб турар қуёш, сув, тупроқ.
 Кўзларимдан кўра ҳаётни
 елкаларим кўрибди кўпроқ...

1980

БИР ХОНАДОНДА

Бунда ҳамма ўзини севар,
биров суймас мунис гулларни,
болаларнинг юрагида ҳам
ўстиришар фақат пулларни.

Ва уларнинг юракларида
гараз, фосиқ ҳаваслар тунар.
Афсус, ўлар қанча даҳолар,
қанча ёниқ юраклар сўнар.

Унутишиб қўйган бу ерда
нима имон, инсоф, эътиқод,
яшайдилар бир-бирин алдаб,
ўзгаларнинг қайғусидан шод.

Юрак, бунда тўхтама асло,
қара, қандай ёмон анқийди
сўлиб қолган орзу-хаёллар,
чириётган туйғулар ҳиди.

1980

Уч ажойиб ўғли бўларди
қачонлардир бечора чолнинг—
бири шуҳрат ортидан кетди,
бири ҳақнинг, бири аёлнинг.

Қандай эрта кетишди улар!
Кетди қўрси, шўхи, дилбари,
чол бир умр кутди қовжираб,
сувсиз қолган ўзан сингари.

Кутавериб чарчар, ниҳоят
ўйлаб қолар илк бор ўзини,
чақирволар кўпдан кўчада
йўл пойлаган икки кўзини...

...Ухлаб қолар, болалик чоғи,
қишлоқ пайдо бўлар тушида,
дўсту ёрнинг таниш юзлари,
келинчакни кўрар тушида.

Уч ажойиб ўғли қиқирлаб,
тиззасида ўйнаб-куларди.
Бирдан улар улғайиб кетди,
сўнг йўқотиб қўйди уларни.

Она келар оқ рўмол ўраб,
енги билан артармиш кўзин:
«Болам олиб кетгани келдим,
қийналибсан бунда бир ўзинг...»

Ва уйғонди, юрак төбора
узоқлашиб кетаркан энди,
чол кўксига кафтини босиб,
«раҳмат сенга, оғайни», деди.

Сўнг яшамай қўйди, чарчади,
чол юзгача яшарди, бироқ
ёқтирмасди, истамасди ҳам
битта ўзи яшашни узоқ.

1980

Сен ётасан юмшоқ тўшакда,
деразангдан кўринар юлдуз.
Ҳамон ўйчан кўзинг олдидан
оқиб ўтар баҳору ёз, куз.

Даданг эса улкан адирда—
тўшаксиз, тор, қоронғи жойи.
Ҳатто парча осмони йўқдир,
йўқ офтоби, юлдузи, ойи.

Ўн йил аввал катта дунёга
кузатганди сени оғриниб,
хавотир-ла кузатди ўн йил,
ўн йил сени кутди соғиниб.

Шамолларга бердинг ёшликни,
ерга эмас, боқдинг осмонга,
бир одамга зарурроқ эдинг,
керак эмас эдинг жаҳонга.

Минг бор сени кечира олар,
кўзларингни вазмин нигоҳи
чавақлашга ҳақли бўлса ҳам
ҳамон турар меҳрли боқиб.

Ўйланасан, ўйлаган сайин
оғирлашган хотираиғ оғир.
бу меҳрибон, бу теран нигоҳ
оғир, оғир, нақадар оғир!

Ҳамон сени севар самимий,
азобланар тўккан ёшингдан.
Кечалари сездирмай келар,
саҳаргача турар бошингда.

У шу қадар улуғ, камтарин,
унга ҳамон ярашар хўрлик—
тинч ухласин ўғлим деб ҳатто
тушларингга кирмайди, шўрлик.

1980

* * *

Адирлар, адирлар, адирлар—
ҳорғин, оқ туялар карвони.
Судралиб йўл олар мозийга,
олдинда оқ кийган сарбони.
Олислаб борадир бу карвон,
изидан боқарман тош бўлиб.
Оғзимни ёпарман, кўзимдан
лаҳзалар қуйилар ёш бўлиб.

Янги қор қоплайди атрофни,
кўмилар карвоннинг излари.
Мен кетиб бораман олдинга—
мозийга қадалган кўзларим.

1980, январь

★ ★ ★

Кунинг келибди-да...
Миртемир

Вақт сенга қул бўлмас асло,
ундан кутма мурувват, таъма.
Сигин унга, ёлворгин, авра,
бир амаллаб вужудга қама—
қул бўлмас сенга барибир,
Вақт ҳамиша ҳушёр, жангари—
ёриб ташлар жисмингни ногоҳ,
чиқиб кетар сендан ташқари.

1980

ЙЎЛБАРС

Мангу қочар,
қочар тоғлардан,
ўрмонлардан, чангал, тўқайдан,
Дунёда кўп яшагани йўқ,
аммо бунча душмани қайдан?
Шўрлик йўлбарс
қайга қочмасин
фақат овчи йўлини тўсди.
У ҳеч қачон қочмасди, аммо
ўзига ҳам ёқарди «пўстин».

1980 •

* * *

Хотиржамлик,
вазминлик керак
чизган маҳал олам тасвирин,
ҳар бир рангда ҳақиқат бордир,
ҳар чизиқда сирлар яширин.

Буюк куч бор
ҳар бир гиёҳда,
ҳар дарахтда бордир диёнат.
Айирмагин ранглардан рангни,
сен рангларга қилма хиёнат.

Дунё қизил,
дунё сариқ деб
бекор бизга беришган сабоқ,
дунё азал рангиндир ва биз
ўйлагандан кўра рангинроқ.

Чиза олсанг
рангин дунёни,
рангин бўлса қуёши, ойн,
сендан буюк мусаввир бўлмас,
бўлмас сендан буюкроқ шоир.

1980

* * *

Мен, шубҳасиз, парчаланаман,—
Шундай тугар буюк хизматим,
кимга кўзим, кимга пешонам,
кимга тегар қизиқ қисматим.

Ғалаёнга тўла вужуддан
охир дунё бўладир халос.
Ер остига кириб кетарман
барча мўмин бандаларга хос.

Бироқ ерда мангу яшайдир
кўҳна юзим, ўйчан кўзларим,—
демак, ўлмас бу дунёда ҳеч
менинг теран, эзгу сўзларим.

Улар янграб тинмай айланар
разолатнинг теварагида.
Мен-чи, мангу кулиб ётарман
қулоқ солиб ернинг тагида.

1980

ДАРЕ

Қўйвормайди кўҳна ўзаним,
кундуз яшар мамарларимда.
Сайраб оқар қумри, булбуллар
товлангучи камарларимда.

Тоғлар тиниқ қорини берар,
яшил водий — ёниқ гулларин,
кечаларнинг бағрини ёқдим,
мазахладим сассиқ кўлларни.

Сув ичгани келган қўйлардай
қирғоқларим тўлдирган тошлар.
Мажнунтоллар майда ўрилган
кокилларин бағримга ташлар.

Тирик сувман — гажир, ўйноқи,
кунлар ухлар қучоқларимда,
бекор боқмас ҳамиша мафтун
дарахтлару ўт-ғиёҳлар ҳам.

СЕҲРГАР ҚИЗ

Деразангдан боқасан сирли,
титроқ солиб кундуз жонига.
Сочларингни ёзасан — тунни
киргизасан аста хонангга.

Бирданига барча дарахтлар
қовжиратиб тўкади баргин,
ухлаб қолар шўх ўспиринлар
хафа бўлган болалар каби...

Саҳаргача табассум бўлмас,
шамол кезар зерикиб, уфлаб,
хайр, эй қиз, эй сеҳргар қиз,
яхши тушлар кўрганча ухла!

Жуда зарур саҳардан бошлаб
кўчаларни суйиб босмоғинг,
қотиб қолган совуқ юзларга
илиқ табассумлар осмоғинг.

1981

НОДИРАНИНГ ШЕЪРИ

Қатта шаҳар уйқуда
кўрар рангин тушчалар.
Пайдо бўлди саҳарда
яшил, сариқ қушчалар.

Бўғотларни талашиб,
сайрадилар галма-гал,
Қатта шаҳар ғўлдираб,
кўзларини очди сал.

Сайрадилар тинимсиз,
мазах қилиб ғурракни.
Қатта шаҳар мириқиб,
варанглатар хурракни.

Бирон бало бўлганми
ё жонидан тўйганми
ё кечаги байрамда
кўпроқ ичиб қўйганми?

Қатта шаҳар ҳалиям
ётар эди сўлжайиб.
Етиб келди Қуёшвой,
қараб турди илжайиб.

Ахир рангин қушчалар
сайрамас ҳеч беҳуда.
Қатта шаҳар оғриниб,
бош кўтарди уйқудан.

Мошинларин юргизар,
борлиқ тўлар суронга.
Яшил, сариқ қушчалар
учар Мағриб томонга.

Улар пешвоз боришар
қанча-қанча саҳарга.
Кўп эди-да дунёда
ухлаётган шаҳарлар...

1981

* * *

Борганимда ҳар сафар Ўшга,
Аравонга, Новқат ёқларга,
энг аввало, назарим тушар
довруғи йўқ кичик тоғларга.

Кичик тоғлар азал-азалдан
маълум бўлган кўп инсонларга,
нега ўсмай қолган бу тоғлар,
тенг келмаган Тиёншонларга?

Бу юрт ёвга бўйинсунмаган,
тиланмаган ёвлар шафқатин.
Балки тоғлар улуғвор ернинг
қотиб қолган кўҳна нафрати.

Ё чиндан ҳам ёшдир бу тоғлар,
келса ҳамки минг йиллар ошиб,
ё ҳаётни баланд кўтариб,
чўккан буюк тоғларнинг боши.

1981

* * *

Тоғам бошлаб иморат қурди,
сайқаллади ҳар бир гиштини.
Қўролмаган қўни-қўшнилари
ижроқўмга бориб айтишди.

Тоғам эса парво қилмади,
ўртанмади пичир-пичирдан,
кулиб турса ҳамки кўзлари,
бироқ ёнар эди ичидан...

Жаҳли чиқиб, уй садларига
атай ганчдан нақшлар солди,
буни кўриб баъзи қўшнилари,
кечалари ухлолмай қолди.

Ишлайверди тоғам хотиржам,
фарқламасдан кундузу тунни,
шошилмасдан вақт ҳам оққа
бўяб қўйди сочларин унинг.

Мана, охир битди иморат,
ҳовлисида олма, шафтоли,
ётар эски сўрида тоғам,
гапиришга келмай мажоли.

«Жиян, ўзинг яхши биласанг,
уй қолмаган отам номидан,
умрим кичик ҳужрада ўтди,
чакка томар эди томидан...»

Гул умрини хазон айлаган
уйга узоқ қарар-да тоғам,
даст ўрнидан турару айтар:
«Уй бўптими милтиқсиз уй ҳам!?»—

Сўнгра эски бешотарини
осиб қўяр уйнинг тўрига,
гарчи шаҳар,
гарчи атрофда
кезмаса ҳам чиябўрилар.

1981

ТОР КУЧА

Кун чиқади — ҳураверар ит,
кун ботса ҳам ҳураверади.
Ярақлатиб тигдай тишларин,
тор кўчада тураверади.

Юраксизлар турар бўзариб,
жасурларнинг тугар бардоши,
неча йилки бировлар кирар
ўз уйига девордан ошиб...

Бироқ барча ваҳму гумонлар
тугайдиган пайтлар келади.
Мана, бир кун ит овловчилар
варанглатиб отди ўлатни...

Хайриятки, қутулди ҳамма,
йўқса аҳвол нима кечарди?
Хайриятки, ит овловчилар
ногоҳ кирди бу тор кўчага...

1981

ДАВРА

Бу ғаройиб давра қизиган —
улфатларнинг кайфлари чор:
гап сотишар юксак аъмолдан,
ичларига қуяркан ароқ.

Гоҳо ўтмиш, гоҳ келажакка
йўл-йўлакай кириб чиқишар,
ҳал қилишар олам тақдирин,
кимни қўйиб, кимни йиқишар.

Оғизларда булутдай кўпик,
юзлари оқ, ичлари — қора,
қизиги, бу зотлар қайларда
кимларнидир қилар идора.

Гапирмасди фақат бир одам,
на ош ерди, на ичар ароқ,
бу ғалати даврага қараб,
фақат кўзин очар каттароқ.

Рўй берарди ажаб ҳодиса:
ҳатто сизмас инсон ақлига —
даврадаги оёқлар аста
кирар туёқ, човут шаклига.

Бирида мол, бирида эшак,
биттасида тўнғиз туёғи,
бўри панжа ўсар бирида,
бошқасида тулки оёғи...

Титраб кетди тўсатдан одам,
мана, навбат келди ўзига —
ҳайрон бўлиб тикилиб қолди,
ишонмади одам кўзига.

Сўнг ўрнидан турди, тупурди,
бу ўтириш ёқмади чоғи,
олиб кетди оёқларини,
одамники эди оёғи...

1981

РИВОЯТ

Бир амалдор узоқ ўтирди
хешдан қолган тахтиравонда.
Қолмаганди бирор поя ҳам
тахтга туташ темир нарвонда.

Хоҳлаганин қилар амалдор,
қор ёғдирар, ёмғир ёғдирар.
Ўзин буюк қудрати билан
кўпчиликни эсдан оғдирар.

Суриб қўяр вақт кафтгирин,
кундузларни дўндираш тунга.
Пастда шўрлик меровлар эса
сигинарди худодай унга.

Аммо кимдир анчадан буён
чидаб-чидаб, охири — тўйди,
тахти-пахти билан кўтариб,
бир кун ерга тушириб қўйди.

Сингиганди жисмига амал,
уни турли кўйга солдилар.
Ул-бул жойин оғритиб, кесиб,
амалини шилиб олдилар.

Бирдан содир бўлди мўъжиза:
у айланди митти одамга,
тили чиқди, «нанна» ҳам деди,
ҳайратланиб боқди оламга.

Гул ўйнади, капалак қувди,
аста ақли тўла бошлади,
эркалатиб қитиқлаб қўйдим,
шарақлатиб кулиб ташлади.

Келаверинг, дўстлар, яқинроқ,
ёқа ушлаб, бўлаверманг лол,
энди барча болалар каби
суйса бўлар уни бемалол.

1981

БУҚАЛАМУН БИЛАН УЧРАШУВ

Кўзларингдан танидим сени,
йўлиққандик мозийда бисёр,
кўнгли очиқ паҳлавон эдим,
сен ботиний мунофиқ, айёр.

Шоҳ қизининг шартига кўра
не девларга солдим таҳлика,
чавақладинг ухлаган чоғим,
хотин бўлди сенга малика.

Ўлдиргансан кўп бора мени,
гоҳ оғулаб,
гоҳо пичоқлаб,
уйғотарди ҳар гал ўлимдан
ўжар замин қаттиқ қучоқлаб.

Жоним ўлди савашларда кўп,
сен ватанни сотдинг тошгача,
ёнди кўп бор,
қиличдан ўтди
етти ёшдан етмиш ёшгача.

Бугун ногоҳ учрашиб қолдик,
сен — нафсини ўйлайдиган зот,
мен — юраги ланг очиқ шоир,
доим кезиб юргувчи фарёд.

Олдинда кўп учрашувлар бор,
вақт шамолди тинмай айланар,

учрашармиз минг йилдан кейин
жанггоҳларда ўқталиб найза.

Э йўқ,
ўша пайт ҳам изимдан
ўрмаларсан бамисли илон
ё ётарман ойдин водийда
курагимда дудаманг билан.

1981

НУР

Коинотнинг совуқ қаъридан
келар биздан хабар олгани,
келар чексиз бўшлиқда кезган
сўқир ерда мангу қолгани...

Ҳар гал ўзга сайёралардан
бизга ёруғ саломлар айтар,
биноқ нечун ерни зулматга
ташлаб, тағин ортига қайтар?

Нечун ерда мангу қололмас?
Хомушланар нечун кетар чоқ?
Зулмат босган қалбларимизда
қадр-қиммат топарми камроқ?

Ёхуд кўрмас ростликни асло,
ёхуд кўрмас диёнат, ғурур,
балки шундан мангу қололмас,
балки шундан қайтиб кетар нур.

1981

* * *

Қорли уваларда
қора қўтослар,
темир ҳалқалар бор бурунларида,
бир жойда айланар буюк чўлларнинг
дарага қамалган қуюнларидай.
Қамчинлар тарсиллар,
ёрилар ҳаво,
қий-чувлар,
ҳуштаклар,
суронлар жўшар.
ҳарсиллар,
гулдурар ўжар қўтослар,
жон кириб қутурган
тоғларга ўхшаб.
Қорлар қораяди...
орқада қолар
қамчинлар овози,
бақириқ, саслар.
Мана, бирин-кетин кенгликка эмас,
чўққиларга ўрлар ўжар қўтослар.
Бу йўл эзгу йўлдир,
ягона йўлдир,
уларни на шамол,
на қоя тўсар,
қўтослар ўрлайди тик чўққиларга
поёнсиз борлиқда чўққилар ўсар...

1981

ОВЧИЛАР ҲАҚИДА ҲАНГОМА

Қирчиллаган йигитлар
қўмсаб овнинг гаштини,
маст отларни ўйнатиб,
кезар дала-даштларни.

Кун найзага келганда
роса терга ботдилар,
гоҳо қуён, гоҳ читтак,
гоҳо чумчуқ отдилар.

Аmmo бундай эрмакдан
кўнгиллари тўлмади.
Қайтишди кун ботарда —
«бўлмади ов, бўлмади».

Овчилардан кулгандай
бўларди тоғ тошлари.
Қайтар эди шўрликлар
қуйи эгиб бошларин.

Мана, ногоҳ овчилар
ҳайратдан лол қарайди:
жаннатдай бир маконда
туман қушлар сайрайди.

Гала-гала тустовуқ,
кийик ўйнар сайҳонда,

садо берар какликлар,
ғозлар учар осмонда.

Овчилар «воҳ» дейишар,
«воҳ» дейишар ўртаниб,
милтиқлар бор эдию,
соб бўлганди ўқлари...

1981

* * *

Муҳаббат
бир гўзал қушчадир,
у келар,
дил-дилдан оғриниб,
ҳаётни соғиниб,
бир ўзинг
ўйланиб, қийналган чоғингда.
У келар,
қўлингни узатсанг,
етгудай бир жойда товланар,
Билмайман,
чиройли бу қушча
қай усул, қай ҳолда овланар.
Умримда кўп бора кўрганман,
ҳар сафар ўйлаб мен тутишни,
ортиқча ҳаракат, шарпа-ла
учириб қўйганман бу қушни.
Бу қушча сира ҳам тутилмас,
кузатмоқ керакдир йироқдан,
нафасинг чиқармай бир умр
бу умр,
бир умр
титроқда.

1982

* * *

Қизил атиргʻулни
тишлаб олган қиз,
тизларин қучоқлаб ўтирар—хумдай.
Асрий музликларнинг ғулларин янчиб,
сахройи самумга
айландим зумда.
Шунда у жилмайди,
ўжар сочларин
шуълавий қўллари аста бойлади.
Булбулдай сайроқи булоққа дўниб,
синиқ кўзларимга
расмин жойладим.
Қиз чўзди ҳориган оёқларини,
Зангори сайҳондай бағримни очдим,
улкан чинор бўлиб,
олтин офтобдан
тангачалар ясаб,
кўксига сочдим.
Шунда юрагимга умрини қўйди,
унутди кунларнинг зил тошларини,
ишониб топширди —
тўқди кафтимга
биллур зарралари —
кўз ёшларини.

1982

ҒУЗА

Бир париҳон
каби сўзладим
тупроқ ёрган ғўзага қараб:
«Авлодларнинг ҳаққи-ҳурмати
ўсгин,
 ўсгин,
 пакана дарахт».

Шундай ўски,
ҳатто энг баланд
дарахтлар ҳам қолсинлар доғда.
Шундай ўски,
лўппи момиқлар
булутлардай тошсин чаноқдан.

Ахир сенга эгилавериб
ё айтолмай кўнгил дардини,
қанча-қанча ўктам асрлар
ростлаёлмай ўтди қаддини.

Ғўза,
улкан дарахтга айлан,
осмон қадар юксалгин ердан,
ўйнаб пишиқ шохаларингдан
паға-паға булутлар терсак,
Қўшиқ айтсак,
қўшиқларимиз
тўлқинланиб, текис таралса,

куйлаганда кўринса осмон,
куйлагандан қайта яралсак...

Бир париҳон
каби бирпасда
зўр дарёлар йўлини тўсдим —
авлодларнинг ҳаққи-ҳурмати
ўсгин, ғўза,
 ғўзажон, ўсгин.

1982

* * *

Киролмасди бу уйга ўлим,
бўлмасайдик кибрли, олғир,
бўлмасайдик тошбағир, худбин,
агар одам қолмаса ёлғиз.

Қириб кетди қоп-қора шарпа,
кириб кетди, у мамнун бўлиб,
дарвоза ҳам ланг очиқ эди,
бирор кимса тўсмади йўлини.

Мана, охир бирлашиб келдик,
ҳол сўрашдик кўз қиримизда...
Жабрланган кимсани кўриб,
уялмадик бир-биримиздан.

1982

* * *

Ҳар нарсага
кўникса бўлар,
лоқайд қараб ёлғону чинга,
руҳнинг буюк изтиробларин,
қудратларин қамаб ичингга.
Кўзингни юм,
қулоқни беркит —
кундуздан-да ёруғдир йўлинг.
Бир кун келиб алқару сени
юксакларга кўтарар кўрлик.
Бироқ қийин,
кўникмоқ қийин —
ҳаракатга кўнгил ташнадир.
Отиласан бу тор оламдан
калтакланган итдай ташқари.
Югурасан,
баҳайбат ойнинг
ёғдусида, мана, ниҳоят,
қувиб келиб изингдан сени
босиб кетар баҳайбат соянг.

1983

БОРОДИНО

Замбараклар музейга кирди,
саркардалар кирди тарихга,
жисми тўла қонларин тўкиб,
гуноҳсизлар —
замин тагига.

Энди кўм-кўк майса қоплади
бу қўрқинчли жанг майдонини,
энди қушлар ҳадиксирамай
териб юрар ризқи — донини.

Чумолилар, қушлар, майсалар
буза бошлар чегараларни —
шу абадий, гўзал тупроқнинг
мангу ғолиб,
чин эгалари.

1982

ҚҰШИҚ

Ганга соҳилида
ҳинду қизлари
кўзларин музлаган тоғларга қадаб,
бир қўшиқ айтади қадим-қадимдан,
бир қўшиқ айтади дунёга қараб.
Улуғвор,

нуроний тоғлар ортида
теран томирларин узган,
гуноҳкор —
зилол булоқлардан бенасиб дунё,
адашган, йиғлаган
битта дунё бор.
Меҳру муҳаббатга,
соғинчга тўлиқ
қўшиқлар учади тоғлардан ошиб —
адашган дунёни чақирар қизлар,
ларзага тушади тоғларнинг тоши.

Неча минг йилларким
ҳинду қизлари
тангрилар туғилган ҳинд тупроғида
бир қўшиқ айтади
ишониб фақат
қўшиқлар дунёни асрамоғига..

1983

ЮЛДУЗЛАР ҚУЛАГАН ТУНЛАРИ...

Юлдузлар қулаган тунлари
еру кўк бир сирли ларзада.
Хавотир, ҳалокат сафлари
оралаб югурар лаҳзалар...

Юлдузлар қулаган тунлари
гўё бир даҳшатли он яқин,
гўё бир саҳарсиз, садосиз,
чехрасиз, абадий шом яқин.

Қитъалар устида айланар
ҳалокат ташиган қузғунлар.
Дунёнинг эриган суврати —
ҳофизам арқоғи узилар...

Қонимга, қадимги қонимга
бақирдим: Кетайлик мозийга,
кетайлик туркулар айтишиб,
яшайлик Юсуф хос-Хожибдай.

Ё мамлук бўлайлик, э қоним,
кетайлик ё ундан нарига,
тушайлик одамзот қонининг
ҳамиша мусаффо қаърига.

Жоҳиллар,
жаллодлар Еридан
йироқда яшайлик ўйланиб,

...Бир тирик панжара мисоли
юксалар болалар қўллари...

Шиддатли нолалар, садолар
гуркираб юксалар ёнимда.
Гуркираб юксалар Бахона
қудратли мусиқа қонимда.

...Юлдузлар тинимсиз қулайди
бўшлиқни кесароқ ловуллаб,
қайдадир баҳайбат кўлларда
ўчганини сезаман повиллаб.
Ё тинсиз чекарми заминнинг
бу забун ҳолидан гангираб,
саноқсиз сайёра —
тошларда
кенгашиб ўтирган тангрилар?

1983

ҒУРБАТДАГИ ШОИРЛАРГА

Икки дарё оралиғида
ҳақ-адолат топмади қарор —
бари кетди
юртни соғиниб
ғурбатларда йиғлагани зор.
Тангри бунёд этгандан буён
қанча олчоқ,
қанча ётларга
қучоқ очган юрт торлик қилди
қанча одил,
фозил зотларга.
Кимни айтай,
кимни эслатай,
санай қайси улуғ номларни,
қай иқлимдан кўрсатай бугун
ул зотларни ютган комларни.
Мозий тўлган мунгли с_дога,
бир садоки,
улуғвор, кабир,
саҳроларда адашиб кетган
карвонларнинг садоси каби.
Мана, бугун
мозий қаъридан
ўз юртидан айрилган, сағир —
буюк зотлар сирли ҳадикда
келётгандай бўлар бирма-бир.

Улар келар...

Наҳот эшитган,
наҳот улар бўлган хабардор —
икки дарё оралиғида
ҳақ-адолат топди деб қарор.
Биродарлар,
бўлинг эҳтиёт,
биродарлар,
йўлларга боқинг —
тангри каби кекса очунда
сиз учинчи дарёдай оқинг.
Ҳақ-адолат
дилингиздадир,
авайланг, ҳеч завол етмасин,
Улар келар..
тағин мозийга
ярим йўлдан қайтиб кетмасин.

1983

ИНҚИЛОБ ИУЛЛАРИДА

Танглик келди,
шундай келдики,
мурдалар ҳам турди гўридан —
машъум зулмат парчаларидай
изғиб қолди қонхўр бўрилар.
Очлик ўрган дала-дузларда,
офат чаққан маконларда ҳам
қайғу-ғамнинг муҳдиш галаси
пайдо бўлар эди дафъатан.
Кунлар —
қонли ярадай очиқ,
тунлар —
ойдин харобазорлар,
жасадларга тўла тонгларни
зирқиратар фарёди борлар.
Оч-яланг бўлсаям шунда
қаҳри кундай чақнаган элат
зап ҳайдади оч саҳроларга
йиртқичларни қонига белаб.
Танглик ўтди,
аммо ҳалиям
тирикдайн чалажон кулфат,
гоҳо ёлғиз,
шум шарпаларни
яширгандай, қаърида зулмат.
Қам бўлсаям энди бу кулфат,
яшасак ҳам фаровон, тўқроқ,

«ур ановни» деган садони
қани энди эшитсам кўпроқ.

Кўрсам дейман —
қаҳру ғазабдан
мурдалар ҳам турса гўридан,
диёнатнинг қасосин олса,
битта бўлса битта бўридан,
Токим
ҳар бир марҳум қабрига,
ҳеч яширмай кўзда ёшини,
авлодлар ҳам лаънат тошимас,
қўйса дейман қабр тошини.

1983

ШОИРАНИНГ САВОЛИ

Қизим ҳайрон бўлар
йўл бўйларида —
Андижон, Риштонда, Ленинободда —
тўғри нигоҳини кўзингга қадаб
Ленин кулиб турар —
қадрдон, содда.
Тез-тез учраб қолар ҳайкаллари ҳам,
бинолар пешида —
улкан суврати.
Қаҳратон қишда ҳам,
саратонда ҳам
кўзингга синовчан қараб туради.

Қизим, ҳали ёшсан,
англарсан ҳали,
бу йўллар — мошинлар юргучи йўлмас,
бу кураш йўлидир,
толе йўлидир,
Ленин бу йўлларда турмаса бўлмас.
Посбондай ҳар жойда турмаса агар,
агар бир дақиқа юмса кўзини,
бу равон йўлларни босиб кетмасми
қилвири, ўғрилар,
олабўжилар.
Қулай вақт кутаркан
улар ҳозирча
софдил одамларнинг имонин юлар,
Ленин кўзларига беролмай бардош,

пана-паналарга яшринар улар.
Уларнинг сувратин ёдингда сақла,
ундайлар ҳали бор кўп ҳаётимизда.
Софдиллар Ленинга юзма-юз турар,
пана-паналарда
эътиқодсизлар.
Бироқ шундайлар бор,
тик қарарлар-у,
тескари бажарар доҳий сўзларин,
Разолат галасин кўриб турса ҳам,
биноқ кўрмаганга олар ўзларин.
Қизим,
битта ёвнинг икки юзини
мен сенга хаёлан чизиб кўрсатдим,
Бу ҳақда кейинроқ..
Бўлар, албатта,
бафуржа ўйламоқ учун фурсатинг.

1983

СУВ БОШИДА

Саратоннинг улкан офтоби
кун тафтини кўтарган чоқда
ҳасса тутган йўловчи келди
сув бошига аллақайёқдан.

Сув боши бу
сувнинг бошидир,
сув бўйида катта маҳалла.
хаёл суриб турдим —
йўловчи
сув бошига ўтирган палла:

Не қиларкин йўловчи, сувга
солармикан ҳасса-таёғин,
чанқоғини босиб кетарми,
ювармикин ёки оёғин?..

Инсофлими,
имони бутми,
не қолдирар —
ишончми, ғулув?
Энг охирги хонадонга ҳам
етармикин поклигича сув...

Биргина шу лаҳза ичида
минг бир хаёл бошимдан кечди.
Салқинланди йўловчи узоқ,
чангга ботган этигин ечди.

Кўз ўнгимдан ўтди шу замон
сувга челак ботирган келин,
ҳовучида сув ичган бола,
сув бўйида яшаган элим...

Мана, сувга эгилади у,
мана, тўйиб босар чанқоғин,
этикларин кияр, хайрият,
минг хайрият, ювмас оёғин.

1983

АФШОНАДАГИ ИБН СИНО ҲАЙКАЛИГА

Буюк ҳаким ўйланиб қолди
Афшонанинг қоқ ўртасида —
гўё ушлаб жон томирини
қулоқ солар
ернинг сасига...
Саратоннинг осмони эзган,
ҳолдан тойган,
Далв ойидай,
рангги рўйи қумдай бўзариб,
ер ётади
ҳаким пойида.
Минг йилки ер
бор орзусини,
бор ҳавасин кўксида ёқди,
қаро терга ботиб минг йилки
диёнатсиз касларни боқди...
Ўз ҳолига қўйсалар агар,
қилмасалар зўрлигу зино,
туғармиди тўлғоқдаги ер
ҳар йилида
биттадан Сино.
Тилсиз ернинг азобларини
сиғдиросам қанийди шеърга —
ҳамон кўплар тупуриб юрар
буюкларни яратган ерга.
Бу кимсалар сувнинг ўрнига
заҳар-заққум бермоққа ярар.
Ернинг дарди шу қадар оғир,

ҳатто етди
Синога хабар.
Мана, ҳақим..
Нечун ҳаяллар,
нечун узоқ тинглар сасини,
қай усулда даволай олар
ернинг буюк хотирасини.
Юз йил, минг йил,
балки узоқроқ,
керак бўлар мангулик балким —
ушлаб ернинг жон томирини,
хаёл сураб нуроний ҳақим.

1983

Гўё бунда
 ҳар бир нарсанинг
 кўзлари бор—хотираси бор,
 яйраб-яшнаб қарашлари, гоҳ
 шафқат сўраб жовдираши бор.
 Кўзи бордай кузги даланинг,
 кўзи бордай нуроний тоғнинг,
 хотирамга санчилиб қолар
 нарсаларнинг ўткир нигоҳи.
 Қарагандай
 ҳар битта нарса
 ҳар бир шарпа, товушларимга,
 сув ичаман,
 ёруғ нигоҳлар
 тўлиб кетар ҳовучларимга.
 Гўё шу ер,
 шу безабон ер
 кўрмайди деб ўйламоқ хато.
 Гўёки ер улкан бир кўздир,
 илғаб турар ўйингни ҳатто.
 Гўё шу ер,
 шу хокисор ер
 фарқлар яхши, ёмон—барини,
 таниб олар бир кун барибир
 ўзин асл жаллодларини:
 Тўлқинланар улкан адирлар,
 дов-дарахтлар ёприлар лак-лак,
 қаттол давр, асрларни у

салобати билан эзажак.
Неки ёлгон,
омонат бўлса,
ҳалок бўлар бари бир зумда,
қулар, чўкар, тўзонга дўнар
энг одил ва қатъий ҳукмдан.

1983

АНОРГА ҚАСИДА

Тутилган ой, қадимги
фанорсан, анор.
Еқут тўла қип-қизил
қанорсан, анор.
Гоҳо қорол*, гоҳида
пуштисан, анор.
Ернинг қонга бўялган
муштисан, анор.

1983

*Тўққизил.

СУЛАЙМОН ТОҒИ ЭТАГИДА УЙЛАҒАНЛАРИМ

Диёнатли, орли аждодлар
бу ҳайбатли тошлар тагида
бирор лаҳза хаёл сурмаган
сохта шуҳрат, таъма ҳақида...

Яшарканлар юртда саргардон,
кезарканлар ғурбатда ёхуд,
Сулаймон тоғ пойида бир кун
кўмилмакни қилганлар орзу.

Бундан не-не аллома ўтган,
не жаҳонгир, нечалаб шоир.
Бироқ азиз тоғ тошларига
ёздирмаган ҳеч бири номин.

Сулаймон тоғ юксалиб турар
бир элатнинг буюк ёдидай,
ҳайрон бўлиб пойига бугун
келгувчилар эътиқодидан.

Бугун келар истаган кимса,
бериб таъма илинжига зеб,
номин ёзар тоғ тошларига,
палончилар келиб кетган деб.

Кузатаркан орсиз, виждонсиз
кимсалардан тўйган кунларни,
бир ҳаяжон,

титроқда туйдим
ер тагидан келган унларни.

Сулаймон тоғ,
муқаддас ёдим,
кўрсам юрак-бағримни доғлар,
бетайинлар номин кўтариб,
соат сайин ўсар қоялар.

1983

ОРОЛГА

Овланиб,
жизиллаб куйган
қумтепалар ичида Орол
талвасада тўлғониб ётар,
кунлар сайин аҳволи хароб.
Теграсида мажусий каби
гир айланар саҳройи самум,
тўлиб-тўлиб оқар Сирдарё,
ваҳшиёна бўкирар Аму.
Саҳро ўраб келар Оролни,
Орол гўё—
ернинг бўғзида,
эриётган осмонга боқар—
видолашган одам кўзидай.
Жазоларми уни табиат,
аммо унинг недир гуноҳи?
Тиним билмай оҳ урар Орол,
денгизларга етмайди оҳи...

Нима бўлган
сенга, эй Орол,
ҳайратларга солиб ҳар ённи,
минг йиллардан буён ютоқиб,
смирасан
икки дарёни...

1983

Муроса, мадора ташвишлари-ла
кўз очиб, юмгунча ўтади фурсат.
Ажабланиб юрманг, башарангизга
эртага биронта бола тупурса.
Чунки сиз —
ўсишдан тўхтаган одам,
дидига оламини мослаган кимса,
келажак ташвиши бир ёқда қолиб,
ўзининг ташвишини ростлаган кимса.
Биламан,
бу хилда ҳақоратланмоқ
барча нохушликдан оғир нохушлик.
Бироқ болаларни тўхтатиб бўлмас,
чунки болаларнинг кўзлари кучлик.
Иртилур чиройли сўзлар ниқоби,
сизга наф бермайди қувлик, овсарлик —
Болалар ёдида қаерда, қачон
каззоблик қилгансиз,
қилгансиз ғарлик.
Болалар ёдида
инсонлар ёдин
қаердадир булғаб ташлаганингиз.
ё умум бахтидан сафсата сотиб,
чўнтак қаппайтириб яшаганингиз.
Демак, сиз,
келажак — болалар учун
кўп қинғир йўлларни тузатмадингиз.
Демак, сиз

келажак чўкётган маҳал
кучли қўлингизни узатмадингиз.
Ажабланиб юрманг, эртага агар,
дидига оламини мослаб олган зот,
биронта ўспирин башарангизга
осиб қўядиган бўлса «мукофот».
Шундоқ қилмасалар агарда улар,
билингки,
орқалаб ўз юкларини —
Ё сизга эргашган ва ёки сиздан
қизганган ҳаттоки тупукларини...

1983

Умр — қумсоат ҳам
яримлаб қолди,
кўнглим тўлгани йўқ билганларимдан.
Ёдимни оғритар кечирганларим,
кўпдир қилмаганим қилганларимдан.
Кечалар тобора ойдинлашади,
кўзингда қуёшнинг чечаги сўлмас,
яшагинг келади,
фақат умрни
қумсоат сингари тўнкариб бўлмас.
Гўзаллар ёдимдан ўчдилар бир-бир,
йилларим узилиб тушдилар бир-бир,
дўстларим бағримдан
кўчдилар бир-бир
фақат бу кўнглини
тўлдириб бўлмас.
Кун келди,
оҳларинг учадиган кун,
юрагинг оламга сиғмайдиган кун,
юзингни босганча ернинг юзига,
силкиниб-силкиниб
йиғлайдиган кун.
Қимни бахтли қилдим,
кимни умидвор
кимларга кўнглимни ёриб сўйладим.
Мен нима беролдим, мозий қаъридан
чўзилган саноқсиз ожиз қўлларга?
Қуёш даласида эгилганларнинг

енгилроқ қилдимми оғирлигини?
Айтдимми кимларнинг асл дўстлигин,
кимларнинг ҳақиқий ёғийлигини?:
Кун келди,
бошингни эгадиган кун,
ҳаттоки ўзгалар гуноҳи учун
юзингни босганча ернинг юзига,
силкиниб-силкиниб
йиғлайдиган кун.
Мендан нима қолур,
абადий нурлар
барқ уриб яшнаган дунё томонда?
Уриниб-суриниб, сира тўлмаган
бир кўнгил қолади
қолса ҳам мендан.

1983

КУЗГИ ЕР ҚУРИНИШИ

Сарғайган
баҳайбат япроғим — ерим,
ерим,
қовжираган, гиёванд ерим,
ётибман кузакнинг бир парчасидай,
ётибман,
бағрингга бағримни бериб.
Тагимда сомондай сарғайган майса,
кузатдим бўзарган осмонларингни,
хотирлаб жаннатий гиёҳларингу
қаърингда куйлаган
ўрмонларингни.
Зилол сувларингни қўмсаб ётаман,
қўмсайман ранг-баранг чечакларингни,
қушлар, ситоралар, саратонларга,
эртақларга тўла
кечаларингни.
Ногоҳ садо келди
қалбинг қаъридан:
интизор турибди поёнсиз олам,
майсамни ҳидлама,
ичма сувимни,
сарғайган бағримда ётмагин, болам.
Ерим,
бор — будидан айрилган ерим,
жоним жонингдадир —
ўжар болангман,

мен сенинг осмонга етмасдан тагин
бағрингга гуп этиб тушган нолангман.
Кечмоқ ва унутмоқ
мумкиндир балким
кичкина касларнинг шаҳарчасидан,
Сендан кетиб бўлмас,
ётмасам бўлмас
бағрингда кузакнинг бир парчасидай.
Шу маҳал
чечаклар излаб топмаган,
қачондир, бир ваҳший гўзал қаҳримдан
яралган жон ўғлим —
осмонга қадар
ўстирган бир орзум ётди бағримга.
«Болакай
қидлама гиёҳларимни,
сувларимни ичма,
дунёлар гўзал,
кимсасиз бағримда ётмагин», дедим,—
бағримга қаттиқроқ ёпишди, ўжар.
Ётибман,
еримнинг қоқ ўртасида,
ётибмиз еримнинг парчаларидай,
тинимсиз чорласа ҳамки юлдузлар —
ўзга дунёларнинг даричалари...

Уш, 1983

УШНИ КЕЗГАНДА УЙЛАГАНЛАРИМ

Баҳайбат япроқлар диёридаман,
улкандир бу ернинг гулу тошлари,
Айланар кўк осмон ёйилмасида
баҳайбат сувларнинг
гулдурослари...

Сабру иродадан тўралган тоғлар
улкан дарахтларнинг йўлчиларидир.
Адирлар —
уммоннинг бир кўтарилиб,
мангу тўхтаб қолган тўлқинларидир.

Бунда ҳар бир чечак,
ҳар бир гиёҳнинг
осмонни тўсгудай ҳайбати бордир.
Бу диёр шу қадар улуғ бўлса-да,
улкан одамларга нақадар зордир.

Мен буни уқаман
ҳар бир нарсадан
ёғилган чоғида баҳайбат бир нур,
чўян ўзанларга сиғмасдан сувлар
гулдираб чопганда уюр ва уюр.

Мен буни уқаман
эркалаб замин,
ҳам асраб бағрида кўз қароғидай,
баҳайбат бўлгин деб,

ҳар бир боланинг
митти товонларни ўпган чоғида.

Аммо қани улар,
замин алқаган,
умидвор тикилган митти даҳолар?
Бирининг кўзида ғалат дард кўрдим,
бирининг кўзида кўрдим жаҳолат.
Тобора кичрайиб кўринар улар
кичкина ташвишлар исканжасида.
Шундоқ сўниб борар Ер орзулари
ҳирсу таъмаларнинг кир панжасида.
Наъра тортаймикин
тўқсон тўққиз минг
пахлавон бобомнинг овозин йиғиб,
даҳмалар қопқоғин тақиллатайми,
фарёд қилаймикин осмонни йиртиб?!
Қўпордим
юрагим ҳайқириғини,
ҳайқириқ ерга-ю кўкка сиғмади.
Бу ёмон ҳолимдан ёрилди тоғлар,
«Сувлари сирқираб тошлар йиғлади»!
Мана шу лаҳзада —
полапонларин
парвоздан, осмондан йироқ гўшада,
сўйибмас, чўқилаб улғайтаётган
бир йиртқич,
бир ваҳший қушга ўхшайман.

1983

ЧИНОР ҚУРИНИШЛАРИ

Водил гузарида бир чинор кўрдим,
бўронлар қўпгудай
ҳар нафасидан,
таралгудай баҳор қалдироқлари
пахлавон келбатли
чинор сасидан.

Ернинг шохлаб кетган
нидоларими,
ё ерга санчилган даста чақинми,
ойдин шарпалари сочилган маҳал
алвастига ўхшар —
бўлмас яқинлаб.
Кўрдим азим филдай бужур танида
қиличлар изларин,
ўқлар изларин,
Соатлаб, тингладим,
биноқ беҳуда,
чинордан беҳуда садо изладим.
Ёпирай,
бу қандоқ кўриниш бўлди,
қурсоғи ўйилган, руҳи эзилган.
Гавжум йўл бўйида қадалган дарвиш —
қулоқлари кардай,
тили кесилган;
Томирлари,
тупроқ юзида бўртган
чайир томирлари шартта чопилган.

Бу қандоқ сувратдир,
қани, йигитлар,
ўйлашиб кўрайлик,
қандай топилма?!
Балки бу азамат —
чинор эмасдир,
бирор алпнинг дайдиб юрган руҳидир,
ё бирор жаҳонгир,
юрт таловчининг
нутиб қолдирган мудҳиш туғидир.
Ва ёки бу чинор
бирор валининг
ерга санчиб кетган таёғимикин?
Булутлар устида дам олаётган
баҳайбат девнинг бир оёғимикин?
...Замонлар яратган чинор суврати —
бир асрий тимсол бор,
катта қисмат бор,
Кўрармиди шундоқ тарихни, агар
катта йўл бўйида
ўсмаса чинор.

БАЛАНД ДАРАХТЛАР

Баланд дарахтлар бор,
Баланд дарахтлар —
ернинг юрагидан куч-қувват сўрган,
бақувват, чатишган шоҳ-шаббаларда
Дабуру Пўйироз* йўлини тутган...
Чексиз ғам-ғуссалар келтирар Дабур,
мислсиз қийноқлар келтирар Пўйроз.
Пастда паст дарахтлар ораларида
Самум Сабо билан ўйнашади соз...
Самум — олов шамол,
Сабо нафисдир,
кезаркан водийнинг боғ-роғларини
ҳарорат, нафосат домида тоблар
пастак дарахтларнинг ғўр шоҳларини.
Паст дарахтлар эса
кунни тўсди деб,
эгаллаб олди деб, юксак оламини,
баланд дарахтларнинг ғийбатин қилар
ҳар ўтган йўловчи елга зорланиб.
Шўрликлар,
билмаслар ўша юксакда
ёвуз шамолларга тутиб бошларин,
водийда гул туккан паст дарахтларнинг
умрини асраган мард қардошларин.
Осмон — қасирғалар,
музлар маскани,

* Шамол номлари

буюк олишувлар қизиган майдон,
дунёда бор экан баланд дарахтлар
юртимиз боғлари бўлмайди вайрон.
Баланд дарахтлар бор,
қулаганда ҳам
ҳеч кимга айтмаслар қийноқларини,
Ҳеч кимса эшитмас,
эшита олмас
баланд дарахтларнинг ингроқларини...

1983

ФИКР

Дарёга айландим,
ўйчан дарёга,
руҳимда қадимги осийишталик.
Қаъримга беркитдим долғаларимни,
руҳимга бўйсунди дунё ишлари.
Ўйлайман яшамоқ моҳиятини,
қаттиқ нигоҳларим осмон хатида.
Вужудим сезмайман,
лаззат оламан
ҳар фикр — руҳимнинг ҳаракатидан.
Бироқ ўжар кундуз
товланар экан,
яшил замзамали йироқ тоғлардан
ирмоқлар — жодугар пари қизларни
бошлаб келар сангин
қирғоқларимга.
Қизлар кўйлаklarин
ўтларга ёйиб,
ўйнатиб жарангдор товушларини,
хаёлчан юзимга оқшомга қадар
отиб ўтиришар майда тошларни.
Руҳим ҳаракати тўхтамас, бироқ
ҳар кун давом этар бу гўзал ёвлик.
Менга осойишта лаҳзалар керак,
жодугар қизларга —
шўхлик, асовлик.

1983

* * *

Ўлим бирлаштирар
бегоналарни,
одамлар бир ёқдан йиғила келар,
бир кўздан тикилар «жабрланган»га,
фақат бир юракдан йиғилар келар.
Ўлим бирлаштирар
бепарволарни
кибру алдовларнинг ниқобин йиртар,
йиртқичмас,
душманмас одамга одам,
биродар эканин эслатиб кетар.
... Мана, бегоналар,
бепарволар йўқ,
ниҳоят одамлар биродар — тенгдир.
Ўлимга бош эгдим,
қўрққанимданмас,
ҳурмат қилганимдан бошимни эгдим.

1983

**МАХМУД ТОРОБИЙНИНГ
БИР ХОИН ЮРТДОШИ
ХУСУСИДА АЙТГАНЛАРИДАН**

Азалий кўзлари
ит кўзларидай...
Юзида азалий дарди бор эди.
Қомати ҳамиша калтабинларга
эгилган бошига сайёр дор эди.
Ҳар нокас келару борини олар,
қўйнида тўлеонган ёрини олар,
қовушган қўлига кулиб қарару
оғир нигоҳ билан зорини олар.
Сарбоз этиклари остида дунё —
дунё келажакка кирмоқда ёниб.
Турар у қўлларин қовуштирганча,
оқар санжоқдаги руҳидан қони,
Жоним-жигаримсан,
сен-да одамсан,
лоақал кўзингда бир ёш кўрсайдим,
лоақал қовушиб қолган қўлингда
ёвларга аталган бир тош кўрсайдим.
Қай бир қаро кунда туғилган эдинг,
сени четлаб ўтар ишқдир, иқболдир,
Уммон чўлга дўнар,
чўллар уммонга,
тоғлар қумга дўнар,
фақат сен қолдинг.
Турасан келажак бўсағасида
булғаб пок қуёшнинг зиёларини,
ўз сувратинг билан бузмоқлик учун
бахтли болаларнинг дунёларини.

Э, йўғ-эй,
мен сени бўғиб ташларман,
келажак кўрмасин сендай беорни,
Нимадир қарс этди,
бир оҳ дедиму
юзтубан йиқилдим
чангаллаб қорни.
Бўрилар ҳидсираб келди дунёдан.
Юзтубан ётганим кўрмади ҳеч ким —
Ўз қўлим ўзимни маҳв этди бугун,
ўз ерим ўзимнинг қонимни ичди.

Қотилим билмадим,
кўрдим ҳаммадан —
юз бора, минг бора ботдим гуноҳга.
Сен ўтдинг келажак бўсағасидан,
мендан-да керакроқ эдинг дунёга.
Сени алқадилар,
кифтингга қоқиб,
мақтовлар ёғилди оққуш паридай,
мен эса йиғладим эна-еримнинг
топталган қоронғи оғушларида.
Эна-эй,
Эна-ер,
қонимни ичгил,
тезроқ адо бўлсин жисмимда хўрлик,—
эшитдим тоғларнинг гулдуросини,
кўкатлар кўккача ўсганин кўрдим...

1983

ЕР БИЛАН СИРЛАШГАНИМ...

Тобора яқиндир
жасорат они —
мингта қуёши бор гўзал дақиқа —
Менга ҳам бир куни бўлур намоён
кўпга насиб бўлган буюк ҳақиқат.

Мен севган дарёлар шундоқ қолурми,
мени ўйлатган йўл қолурми шундоқ?
Мен суянган тоғлар шундоқ қолурми,
шундоқ қолармикан юракларда доғ?

Ногаҳон
хаёлим ёришиб кетар,
эслаб калажакнинг улуғларини —
Мен сочиб кетаман кўҳна бағрингга
ўлмас ғояларнинг уруғларини.

1983

МЕТРОДА

Гўё ерлик эмасди улар,
гўё ўзга сайёралардан
келгандайди,
баландда эди
биз сингари оворалардан.
Ҳамма ҳайрат
тўла кўзларин
ерликларнинг сокин ҳаётин
вайрон қилган гўзал қизларга
қадаганди, ҳушини йўқотиб.

Эркин, тетик қарашларида
на мутелик, на димоғ, таъма,
Сезиб қолдим:
сўник нигоҳли
ҳайкаллардай кўринар ҳамма.

Утирардим,
куврак сасларин,
кулгуларин тинглаб ларзада
тўхтамаса вагонлар мангу,
чўзилса деб гўзал лаҳзалар.

Бироқ бундай бўлмас, агарда
рўй бермаса бирор мўъжиза,
поезд тўхтар,
гойиб бўлади
ногоҳ ўзга дунёли қизлар.

Кўниш керак...
Бироқ кўнишдан
сал олдинроқ, синиб умидинг,
бир дақиқа гангиб турасан
гўё тугаб қолгандай умринг.

1983

Кузатдим —
ҳар олма рангин сайёра,
солланиб турар ҳур шаббодаларда,
лимиллаган анҳор эшилиб оқар —
шамолда тебранган
шалаббо парда.
Тун келар,
қадимий осойишта тун,
ой ҳайдар булутлар —
теваларини,
саноқсиз қорамтир қалқонлар билан
дарахтлар яширар меваларини.
Ердаги коинот парчаси — боғда
бузила бошлайди тўсатдан сукун,
тинимсиз тўпиллар...
Саҳарга қадар
рангин олмаларни ўйнаб отар тун.

1983

Дўстларим,
ажойиб, меҳрибон,
ақлли, хушчақчақ кишилар,
юракдан кулишар,
кулганда
кўзлари ғалати қисилар.
Ўзимни,
айбладим ўзимни,
неча бор уларни оқладим.
Кўнглимда гавҳардай порлаган
покиза туйғуни сақладим.
Сақладим
уларнинг зарблари
гоҳ айриб қўйса ҳам ҳушимдан,
гоҳ тулки,
гоҳ бўри шаклида
шарпалар кирса ҳам тушимга.
Собитман,
қайтмасман йўлимдан,
ҳали кўп синовга ярайман,
ҳар куни дўстларни кўрганда
мўъжиза кўргандай қарайман.

1983

ШЕЪРЛАРИНГДА БАХТ СЎЗИ КАМ УЧРАР ДЕГАН ДУСТИМГА

Бахтиёрман деган биргина сўзни
айтиш учун керак қанча куч, чидам,
гарчи бахт сўзларнинг энг ёқимлиги,
гарчи турса ҳамки тилнинг учида.
Оғир ботмасмиким
бу сўз кимгадир,
тегиб кетмасмикин оҳ-воҳларига,
қандоқ бардош бериб
яшайман кейин
бахтсиз кимсаларнинг нигоҳларига.
Авалло, бу сўзни ўзгалар айтсин,
айтсинлар кўзлари қувончга тўлиб.
Элнинг бахти учун умрини тиккан
шоирлар айтмасин биринчи бўлиб.
Бу сўзни бир умр айтмай яшадим,
Ҳар шодлик келганда юрдим секинроқ,
Ғам сўзин элимдан аввалроқ айтдим,
бахт сўзин айтаман
элдан кейинроқ.

1984

Ҳали бирор ишни уддаламадим,
ҳали ҳеч кимсани қилмадим рози,
беҳуда ўтибди гўзал умримнинг
қанчалаб чиройли баҳори, ёзи.
Мен ором борлигини унутиб қўйдим,
бағримга чақинлар тегди дафъатан,
Сендан-да улуғроқ нарса йўқлигин
сочим оқарганда англадим, ватан!
Бунча кеч англадим,
Нега бунча кеч...
англасам лоақал ўттиз йил аввал,
лоақал туғилмай туриб англасам...
Кўрган бўлармидим сени мукамал.
Ҳали комил Ватан бўлмоғинг учун,
овози тошларни ёрар куйчилар,
қанчалаб сеҳргар шоирлар керак,
қанча билим керак,
қанча куч-чидам.
Умрим кўчкилардай жимжит, шиддатли,
буткул тинмоқ учун бир кун бемалол,
фақат яхши бўлмоқ жудаям камдир,
жуда камлик қилар яшамоқ ҳалол.
Нақадар кечикиб англадим сени,
юлдузлар жаранглаб синса дафъатан,
мен қандоқ чидайман бундай хўрликка,
мен қандоқ ётаман қаърингда, ватан!

1984

ЕШ УЗБЕК ШОИРЛАРИГА

Сўзларни қайрайлик,
обдан тоблайлик,
идрок-ла совутиб тагин қайрайлик,
ўзбекнинг қоракўз болаларига
битта дунё қолсин ҳайратлик.
Битта дунё қолсин мустаҳкам,
эшилган пўлатдай бир тоғлар қолсин,
чақилмас тошлардай бир тоғлар қолсин
мусаффо хаёллар,
самолар қолсин.
Сўзларни қайрайлик,
дўстлар, жўралар,
гафлат тўшагида ётмай шошайлик:
яшамоқ, курашмоқ, ўлмоқ сирларин
болакайлар учун очайлик.
Битта дунё қолсин мустаҳкам,
унга посбон бўлсин ўткир шеъримиз,
токим бу дарёлар бемалол оқсин,
болаларга қолсин жаннат еримиз.

Сўзларни қайрайлик,
тагин қарайлик,
токим кескир бўлсин бамисли олмос,
ўткир сўз қолмаса шоирларидан,
ўткир сўз қолмаса,
ҳеч нарса қолмас.

1984

★ ★ ★

Одам узоқ яшар, жудаям узоқ,
агар дўсти бўлса суянадиган,
агар дўсти бўлса ҳар қутлуғ саҳар
баҳайбат қуёшдай уйғонадиган.

Бугун мен умримнинг қоқ ўртасида
дил-дилдан туйганча бир ҳақиқатни,
севиниб, соғиниб яшай бошладим
соатга чўзилган ҳар дақиқани...
Умрим узайгани муборак бўлсин,
рост бўлсин ойлардай теран кунларим,
умрдай баҳорлар, баҳор бўйларин
таратган ўзгача рангин кузларим.
Осмондай далани тўлдириб нурга,
бебаҳо тилсимлар ўстирган, дўстим,
юз минг елкаларим,
юз минг қўлларим,
юз минг юракларим сеники бўлсин!
Бағрида эзгулик уруғлари-ла
асрдан асрга ўтётган, дўстим,
сени деб жоним ҳам жисимни ёриб,
юз мингта ханжардай жаранглаб ўсди.
Умрим узайгани муборак бўлсин,
оқари рост бўлсин тўкин дарёдай.
Энди кунларимнинг қат-қатларида
асло ўлимлар йўқ,
фақат ҳаёт бор.

1984

АМУДАРЕ ҚИРҒОҚЛАРИ

Аму гулдирайди маст туялардай...
Биз ваҳший қудратга тўла комлари.
Қўринар ҳов олис тепаликларда
Хоразм шоҳларин истехкомлари...
Бир ёқда яшиллик кўпирган воҳа,
бир ёқ саксовулзор —
саҳро фарёди.
Сарҳадсиз осмондай очиқ кенгликда,
билмайсан,
шамоллар келар қаёқдан...
Ахир ногоҳ қўпган ваҳший шамоллар
ўтган-ку воҳани қумларга қориб.
Гўё дарёданмас,
оғир ўйлардан
кемамиз чайқалиб сузар юқори...
Шунда бир қирғоқдан
гўё ҳозироқ
узилиб тушгандай Момо Қуёшдан,
болалар қийқирди,
оқ кўйлаклари
оққушлар сингари айланар бошда...
Болалар,
мунчалар содда, тўпори,
тиниб-тинчимас оқ кападаклардай...
Юқори сузётган кемага қараб
худди жон киргандай тепаликларга...
Болалар,
Эй, улуғ дарёнинг болакайлари,

дарёдек жўшқиндир ғайратларингиз.
«Жисму жонларингиз муҳаббат бўлсин,
унга қалқон бўлсин
нафратларингиз».
Ваҳший Амударё
қорайиб борар
гоҳ очиб, гоҳ ёпиб ўпқон-домларин.
Қўринмас энди ҳов тепаликларда
Хоразм шоҳларин истеҳкомлари...
Уларнинг ўрнида
энди тирик саф —
узилиб тушгандай Момо Қуёшдан —
болалар... болалар...:
Оқ кўйлаклари
оққушлар сингари айланар бошда...

1984

Аскарлар йиқилди —
кўзлари очиқ,
йўқ эди кўзларин ёпадиган қўл,
на тупроқ,
на фурсат қўли ёполмас,
ёполмас ҳаттоки босиб ўтган йўл.
Шўрлик Осиёдан
Оврупо бўйлаб
Олмон ерларига туташган йўллар,
сўнгсиз тепаликлар,
қора ўрмонлар
абადий очилган кўзларга тўлган.
Майсадай гуркираб ўсар нигоҳлар,
машаққат-ла ёриб ернинг қатини,
шамолда тебраниб,
кузатар гўё
авлодларнинг ҳар бир ҳаракатини.
Гиёҳлар кирмасми тушларингизга,
безовта қилмасми кўзлар овози.
Мудҳиш бир сувратдир аччиқ Оврупо —
тирик нигоҳларнинг
буюк мозори.
Товонларим қақшар
босгандай гўё
миллион аскарларнинг очиқ кўзларин,
жасадим кўради — агарда ётсам,
шеър ёзган чоғимда
кўрар қўлларим.

Адашар ўлганлар кўрмайди дея,
инсонлик номини сотиб юрганлар,
ишратни суйганлар,
учқур вақтдан
қўрқоқ кўзларини юмиб турганлар.
Юлдузсиз осмондай бу чуқур кўзлар,
сўнган юлдузлардай сон-саногини йўқ.
Топилмас,
топилмас абадул-абад
бу очиқ кўзларни ёпадиган қўл.

1984

ИСПАНИЯДА ЯНГИ ЙИЛ

Испанлар

жудаям эринмаган халқ,
ҳар йили бир марта яшариб олар,
картондан ясаркан жами ёмоннинг
қийшайган, буришган
башараларин.

Бутун Испания —

аччиқ кулгисин

миллионга қўлига жамлаган рассом,
чексиз устахона — тор кўчаларда
буюк асарларин яратар ҳар шом.

Мана, янги оқшом,

жаранглар ногоҳ

миллион деразалар шўх қаҳқаҳадан —
улкан сувратларни шиорлардай халқ
кўтариб чиқади мингта даҳадан.

Испанлар гўёки бор ғуборини

ситиб чиқаргандай пок қонларидан,

ўйнашиб, қувнашиб

минглаб разилга

ўт қўйиб юборар майдонларида.

Улуғдир ўзидан куладиган халқ,

дунёга кўз-кўзлаб ноёб хислатин,

кавшларин артаркан эски йилларга,

куйдириб йўқ қилар

барча иллатин.

Бир ҳавасим келди,

қани, ҳаммада

бўлсайди шу халқнинг руҳий қуввати,
биз ҳам майдонларда куйдирсак ҳар йил
ёмон иллатларнинг хунук сувратин.
Аммо вақтимиз йўқ,
гарчи кўп ҳали
мириқиб кулгудай ажиб иллатлар —
халқимиз гул каби пахта чангаллаб.
ногоҳ дуч келади янги йилларга.
У янги йилларнинг бўсағасида
таомилга кўра бир оз тўхталар,
ёлгончи, олчоқлар сувратин эмас,
буюк ташвишларни бошда кўтарар...
Ҳатто пок қалбига
кир назар билан
қараб бисотига кўзин олайтган
кимсалар билан ҳам танглик қилиб,
чўқиштириб ичар бўз пиёладан.
Сўнг тағин тоғлардай
чўнг кифтларида
бир дунё ташвишни олиб юради.
Англаган жилмаяр...
Англамаганлар
бундай соддаликдан кулиб туради.
Менимча,
халқимиз муносиб кўрмас
пойига бошқадан қолган изларни...
У ҳатто испанлар тан берадиган
кулгили жазони
тинмай излайди.

1984

Қарсак нима ўзи?
Иккита кафтнинг
орасидан потраб чиқадиган сас,
хоҳласам — чаламан, хоҳламасам — йўқ,
қарсак меникидир, сизники эмас.
Қарсаклар ҳозирча қўлтиқларимда
митти мушуклардай мудрайди тафтдан.
Ахир, ўзбекнинг бир ўжар шоири
қарсак чалармиди беъмани гапга
Виждонсиз кимсалар кўпайиб кетган,
юракни сўз билан ёндургувчи кам,
халқимас, шуҳратни ўйлаб сўйлаган
кимсага бермайман қарсагимни ҳам.
Қарсак нима ўзи?
Арзимаган гап,
керак бўлганида топилар қоплаб.
Титроққа тўлдириб осмон гумбазин,
қарсаклар чалишни биламан бошлаб.
Фирромлик қилмаса нотиқ агарда,
ёлгон шеър айтишдан қайтсайди шоир,
милтиқ ўқларидай гумбир-гум қилиб,
ҳаводан қарсаклар ясардим доим.
Ўжар шоирликни ташлаб ўшал пайт,
оқил ўғил бўлиб доно замонга,
қарсак чаладиган хизматчи бўлиб,
ишга кирар эдим Ўзбекистонга.

1984

АРАВОН КУРИНИШЛАРИ

*Турсунбой Адашбоев ва Абдуқаҳҳор
Манноновларга*

1

Тоғлар —
нортуялар абадий чўккан,
қуриган йилларни чайнаб, кавшаниб.
Қани ясовуллар, туякашлари,
тиллоли, жавҳарли сандиқлар қани?
Бариси таланган,
қароқчиларнинг
изларин яшириб юборган мозий.
Яширган йилларнинг чангалзорлари
сарбонни ўлдирди қотил овозин.

2

Музликдан
юҳодек келган шамоллар
туялар жисмини ялаб-ишлаган,
асрлаб тоблаган темирчи Қуёш,
ёмғирлар чўқиган,
қорлар қишлаган.
Шу қадар метинки туялар жисми,
чарсиллаб қайтади отилган ўқлар.
Минг йиллаб тинимсиз бўқирса ҳамки
метин туяларни йиқолмас тўплар.

3

Сарбонни кўмдилар
сангзор соҳилга,

қабридан юксалди сўнгги сўзлари:
«Элимдан ўзга бир оллоҳ йўқ эди,
элим, деб йиқилдим,
элим, деб бўзладим.

Хотинлар соч ёзиб «вой»лаб йиғлади,
мардлар ерга ётиб ойлаб йиғлади,
дўст, ёвни билмаган кўр кечаларда
«булутга яшриниб ойлар йиғлади».

4

Бир дарё,
тепадан бўғилган дарё,
шаштини синдирган метин тўсиқлар,
саноқсиз тошларни оралаб оқар
элинг тилидаги ўлмас қўшиқдай.
Балки шунданмикин
уйлар зичлашиб,
дарёдан сув ичар подалар каби.
Юлдузлар келади чўмилмоқ учун,
бир қирғоқ туркийдур,
бири — арабий.

5

Исёнкор тутзорлар ораларидан
чиқар афсонавий жангчилар каби
нигоҳлари ўткир,
одими шахдам,
барваста, қорача йигитлар сафи.
Қишлоққа киришар,
Момо Қуёшнинг
энг сўнгги нурлари тўкилиб ётган
гузардан ўтаркан,
қиз кузатгандай
суқланиб қарашар сувлаган отга.

Жиддий қатъият бор чеҳраларида,
мардона кўзларин
қисиб қарашар...
Зулматда юз йиллаб сургунда ётган
заҳардай чоғирдан ичмоқ ярашар.

6

Болазор,
мевазор,
толзор кўчалар,
шоҳлар ерга тегар шигил ҳосилдан.
Мовий дарвозалар равоқларида
тамаки барглари —
ипга осилган.

Баркашдек соқолин силаган чоллар,
ўй сурар қўл ташлаб таёқларига,
саслари гуллаган болакайларга
тикилиб тўймайди ҳаёт қаъридан.

Бекинмачоқ ўйнар шўх болакайлар.
Ҳозиргина сўнган қуёш қўрлари.
Чайқалган шаббода тўлқинларида
товланар қизларнинг
ҳарир кўйлаги.
Хинодан қизарган кафтида қизлар
ёноқларин тўсар,
ерга қарайди.
Ёш қонинг тўлғонар томирларингда,
тўймаган кўзларинг ҳазин яйрайди.
Юз оёқ, юз қўлли,
минг бир иболи,
пардага ўралган ёноқлари-да.
Оҳ, қандай сеҳрли садолар ухлар
бу ҳулво қизларнинг томоқларида.

Анжирзор
 оқ ойнинг шуълаларида...
 Қадлари майишган,
 гўё фалажруҳ,
 Йиқилар чоғида бир-бирларига
 мустаҳкам суянган элдир ҳалаж*руҳ.
 Улкан, дағал кафтлар —
 япроқларида
 олтин анжирларни тутар анжирзор.
 Кўр нурлар дайдиған бу салтанатда
 сабр қаноатли
 қанча занжи бор.

Шамолзор дарада
 чайқалади тун,
 оқаришиб борар ойнинг палласи.
 Қонимга қонимни танитиб қўйди
 қоронғи тунларнинг
 ўт мусалласи.
 Энг асил дўстларим ёнимда экан
 ёнимда, жонимдай жонимда экан,
 дўст излаб ўткардим баҳорни, ёзни,
 эй воҳ, улар менинг қонимда экан.
 Мана, юрагида диёнатини
 бокира қизларнинг номуси каби
 сўнгги нафасгача пок асрагувчи
 вазмин, иродали одамлар сафи.
 Қудратли юраклар зарбини уқдим,
 уқдим тоқатларин,
 уқдим, кўзларин.
 Ҳар бирин дилида гўзал сўзлар бор,—

* ҳалаж — қабила

мўйсафид сарбоннинг
сўнгги сўзлари.

9

Аравон,
бўзарган тонг қучоғида,
кўпирган боғларин тебратиб ётар,
гоҳ мовий,
гоҳ пушти пардаларида
қуёшдай уйғониб, ой каби ботар.

1984

АВТОБУСДАГИ УИЛАР

Катта йўл бўйида
гўё ўзларин
олис бир саёҳат, сафарга чоғлаб,
писта, қурт сотувчи чоллар сингари
ўйланиб ўтирар
содда қишлоқлар.
Қайга борадилар,
лойгарчиликда
қай орзу-истаклар бағрини эзар.
Бироқ йўл сездирмай ёдингда қолган
нохуш сувратларни ўчираш тезда.

Пахтазор бошланар,
кирза этикли,
юзларин қуёшлар ялаган қизлар,
минг бора эгилиб,
минг бор ялиниб,
ҳар митти гўзани ўйготар сизлаб.
Бир зум бош кўтариб
ерга ўхшаган
қўлларини силкиб ненидир сўйлар,
гўёки қўллармас,
қўллар шаклида
ростланиб ҳавода титрайди ўйлар.

Туркона ҳовлилар
кунга қараган,
аччиқ мевасидан ширин боли кўп,

кўримсиз эшиклар мангу ёпилмас,
терагидан кўра
мажнунтоли кўп.
Сабот дарахтидай кўркем одамлар —
саксовул сингари чидамли, чайир,
асрларга ботган баҳодирлардай
кунларга қарайди
очиқ илжайиб.

Сайёр майхонага
ўхшар автобус,
ёш-яланглар чайнар нағмаларини.
Бир бутун одамни кўрмадим бунда,
кўрдим мен одамнинг зарраларини.
Кўнгил ағдарилар
латифалардан,
орзулар, қарашлар нақадар калта.
Нега гапиришмас сепаратчилар
Индира Гандини отгани ҳақда?!

Булар яшайдилар
қайси кунларда,
қайга борадилар, кимга юкиниб?
Шулар ўйлармикин тупроғимизни,
шулар кўтарарми элнинг юкини?!
Қани бирортаси
битта сўз айтса,
бу беғам даврани ногоҳ тўзитиб,
Шоир юрагимни юлиб берардим.
«Жоним она ерим»,
деган сўз учун.
Қарашар
автобус деразасидан,
охирлаб қолганда ҳамки саёҳат,
билишмас, не учун хўмраяр тоғлар,
бу азим дарёлар оқар қаёққа.

Болалар, кампирлар,
чоллар мудрайди,
меҳнаткаш қўллари ёзиқлигича,
бу доно йигитлар,
бу доно қизлар
ухлайди кўзлари очиқлигича.

1984

ҚИЗИЛҚУМДА БИР КУН

Жайхундарё соҳилларида —
назаридан қолиб улуғвор сувнинг,
шамол эсноғидан шув этиб кўчиб,
буралиб, увалиб ётибди қумлик.
Улкан қуёш пастлаб,
олов бургутдай
қумлик тепасида айланиб сузар.
Жимликни занглаган соксовуллардан
йиртилган шамолнинг овози бузар.
Учардинозавр — қумтепаларда
ёнаркан триллион зарра йилтираб,
оёқ босиб бўлмас,
суяниб бўлмас —
қумлик оқаверар сувдай жилдираб.
Эсиз шундоқ воҳа,
эсиз улуғ сув,
эсиз очиқ осмон, эсиз минг карра,
кенгликни қўмсаган шоир юрагим
шоқолдай увлади бу кенгликларда.
Эй, қум,
бармоқларим ораларидан
зарра-зарра бўлиб тўзғиётган, қум,
бирлашсанг на бўлмай,
муштдек тошга ё
тупроққа айлансанг бўлмасми бир зум.
Эй, қум,
Эй буюк саҳронинг заррачалари,
кафтимда тўзғимай турсанг бўлмасми,

дил хурсанд бўлмасми,
тумса бағрингда
гиёҳлар потирлаб унса бўлмасми?
Токай занглаб кетган бу саксовулар
тирик бир имондай туради ахир —
турар Жалолиддин Мангубердининг
саҳрога сочилган сўзлари каби.

... Жайҳундарё соҳилларида,
икки ёқдан қисиб қудратли сувни,
шамолда эланиб,
қуёшда куйиб,
зарра-зарра бўлиб ётибди қумлик.

Орзулар сурарман энди абадий:
кучли замин керак оёқларимга.
Кўзларим ўнгида тўзғинган қумлик,
боғлар гуркирайди хаёлларимда.

Эй, қум,
кучли замин ахтарармидим,
шу буюк кенгликда агар қўлласанг,
кўзларим узоққа тикилмаса гар,
агар кифтларимда тоғлар бўлмаса.

1984

Манови қора тош —
Вақт кафтларида
триллион мартаба кичрайтилган тун —
жонсиздай ётаркан, ўткир кўзимга
тобора шубҳали кўринар ҳар кун —
гўёки жонлидай,
гўё бир куни
тўсатдан гуркираб гуллайдигандай,
гўёки ҳозирча ўтмас кўзлардан
сирини яшириб ухлаётгандай.
Гўёки кузатиб ўткинчиларни
мангу ҳаракатнинг юкин таширкан,
зўр бериб ўйлайди «қай аср қулай,
сирин очса бўлар қайси асрга?..»

Тош ҳам гулларми деб,
минглаб калтабин
гурзисин дўлайиб йиғилган пайтда,
мардона илжайиб, кўрасиз, дедим,
бир куни гуллайди бу тош, албатта.
Балким тош ҳозироқ
гуллаётгандир,
минг рангли жилода яшнаб, ўзгариб,
балки бу гулларни кўрмаётгандир
ҳатто шоирнинг ҳам ўткир кўзлари..

1984

ДАҚИҚАЛИК МАНЗАРА

«Қамолот — абадий,
Қамолот — чексиз...»
Аммо Қамолотнинг йўли равонмас —
соддадил йўловчи арчалар, мана,
таажжубда тўхтабди қорли довонда.
Мангу юрардилар агар роҳ бўлса,
сира турмасдилар юксакда эпсиз.
Ахир тубсиз жарлик...
ахир Қамолот
чиндан чексиз эди,
абадий чексиз...

ЁШ ТОҒЛАР

Куч ёғилган
гавдаларини
саратоннинг ўтига тоблаб,
очиб қўйиб хазиналарин
ухлаб ётар ўспирин тоғлар.
Гўё мангу сафарга чиққан
йўловчилар ҳорган кўйича,
ўтиргану
бирпас мизғиган
сирқираган сувлар бўйида.
Бир нафасга кўз юмгандилар,
миллион йиллар ўтди орадан.
Ухлаб ётар ҳамон мириқиб,
ухлаб ётар,
содда болалар.

1984

ХАЛҚ ДОСТОНЛАРИДА

Савашда ўлмаган
бирор баҳодир,
бари ҳалок бўлган хиёнатлардан,
тошдай ухлаганда тўшларин очиб
ё заҳар қўшилган зиёфатлардан.
Бирор асотирда
баҳодирларни
ҳаттоки юз бошли аждар емаган,
минг бир синоатли ялмоғизлар ҳам,
тоғларни ўйнаган девлар енгмаган.
Бари ҳалок бўлган хиёнатлардан,
барига орқадан санчилган ханжар,
Шундай бўлиб келган
ҳар тош тагида
минглаб паҳловонлар ётган ватанда.
Ҳар гал баҳодирлар йиқилар экан
куракка санчилган номард тигидан,
қайта тирилгандай бўларди ногоҳ
ҳар бир болақайнинг қорачиғида.

Ишонгил,
ҳеч қачон сени алдамас
софдил элатларнинг асотирлари,
бирорта баҳодир ўлганмас жангда,
қўрқоқлар ўлдирган баҳодирларни.

1984

БИР ЁЛҒОНЧИГА АЙТГАНЛАРИМ...

Улдириб қўйдингиз
вақтни бугун,
гўёки ўзингиз сезмаган ҳолда,
тилингиз титрамай
соддадилларга
кулиб узатдингиз ёлғонни болдай.
Сўнг қараб қўйдингиз атрофингизга,
ҳеч ким сезмадимми,
пайқамадими?
Биров қийшиқ кулиб қўйвормадимми
савил-павили-ю
пойқадамини.
Жуда нозик усул,
тўғримасми-а,
қотиллик қилганинг ҳеч ким сезмаса,
сазойи қилмаса эшак миндириб,
халойиқ олдида тилинг кесмаса.
Ўтган асрларда шўрлик вақтни
сўйиб қўйишарди қўзичоқлардай,
қозиққа ўтқазиб,
ё осиб дорга,
тириклай кўмишар эди чоҳларга.
Нозиклашиб кетган усуллар энди,
қотил ҳам қурбон йўқ бир қараганда.
Бироқ аён бўлур
аср нафасин
бўғувчи бадбўй ҳид таралганида.
Вақт келар —

беҳуда гапга тоби йўқ,
умид-ла боқади одамиятга:
«Асрнинг энг буюк ташвишларини
шиордай кўтариб юрсин ниятлар».
Биров ўлдиради бекорчиликдан,
бири — жаҳолатдан,
бири — тўқликдан,
қопдаги мушукни сувга отгандай
бировлар ўлдириб юрар шўхликдан,
Гоҳо ўлдиришар кўпчилик бўлиб,
шунда вақт бўялиб қора қонига,
гумбирлаб қулайди
ҳар куни мозий —
ададсиз вақтлар қабристонига.
Ўҳ-ҳў,
қанча вақт чириydi унда,
хўрланган,
зўрланган ёки кесилган,
бедарак йўқолган,
бир зўравоннинг
темир човутлари аро эзилган.
Ўҳ-ҳў,
қанча вақт,
ишга солинса,
қанча эллар мангу яшарди озод
ё қурса бўларди оддий қўллар-ла
бундан ҳам гўзалроқ
битта коинот.

1983

УММОН

Агарда бу уммон тагида
қудратли дарёлар бўлмаса,
тублари гоҳ иссиқ, гоҳ совуқ,
навқирон сувларга тўлмаса.
Бўлмаса хилма-хил ҳаракат,
бу қадар уммонлик қаёқда,
поёнсиз бир кўлмак бўларди,
ботқоққа дўнарди,
ботқоққа.

1984

ГУМАНОИДЛАР

Уларни биламан, улар пок бўлар,
юраги гўдакдай беғубор бўлар,
сезмасдан яшаймиз,
ёнгинамизда
бу олий кишилар хору зор бўлар.

Бир лаҳза ўгрилиб,
теранроқ қаранг,
қайси бир кўзларда оғир ёш қолди,
сўлиган гуллардай очиқ юраклар,
кафтларга тиралган
неча бош қолди.
Сиз қайга борасиз
кунларни янчиб,
йилларни тўзғитиб қайга борасиз?
Юксакка қараб бу кетишингизда
ҳали қанча-қанча
қалбни ёрасиз.

Бир қизнинг юлдуздай
кўзларин кўрдим,
само гулларидай қўлларин кўрдим,
агар йиллаб учсам нур тезлигида,
сира етиб бўлмас ўйларин кўрдим.
Қанча жасад кўрдим,
гўё бир куни
ёруғ орзуларинг баҳридан кечиб —
шошилиб кетгандай олий кишилар

азобдан буришган либосин ечиб.
Нега юлдузларга қарар одамлар,
қандай садоларни уқар ғойибдан.
Оламни ғафлатдан огоҳлантирган
валилар сингари
бедор шоирлар.
Улар яшагандай
ёнгинамизда,
ўзлари кўримсиз, диллари кабир,
астойдил суяйди йиқилганигда,
ўлимгача борар содиқ дўст каби.
Ногоҳ тақиб кетар хаёлларингга
бир куни кетар чоғ сафари қариб —
бир парча осмондай пок хотирасин
ўзга дунёларнинг
хабаргирлари.

1984

ОФТОБ ВА ОФТОБ НУРЛАРИ ҲАҚИДА АФСОНА

Миллионта йилдирим
чақнар тўсатдан,
булутларга дўнар абадий қорлар.
Нурларга ғарқ бўлиб,
чайқалган ерга
Офтобнинг бағридан тушди тулпорлар,
Гуркираб юксалган бир яшил олам
яшил кўлкаларини ташлар қирларга.
Чўнг тоғлар уйғонар,
сайрайди сувлар,
дунё тўлиб кетар ёруғ сирларга.
Офтоб салобат-ла,
чеҳраси яшнаб,
боқаркан самовий тоқдан пастларга,
ногоҳ бир чайқалди
бор коинотни
титратган даҳшатли ўткир саслардан.
Не кўз билан кўрсин,
қалайи нигоҳ
ҳам темир човутли қаҳқор сайёдлар
тинсиз арқон ташлар,
кўкка сапчирди
бир олов оқимдай айланган отлар.

Наҳот кечагина ғорлар тубида
бир томчи ҳарорат,
бир томчи ёғду.
сўраб ёлборганлар,

буюк Офтобни
коинот қаъридан чорлаганлар шу.
Офтоб ўйлаганди пок ният билан
бағридан бераркан мўл-кўл ҳарорат:
«Ҳурликка интилсин,
тулпорларимда
гўзал оламларга қилсин саёҳат».
Истаги пок эди,
аммо қасамхўр
сайёдлар қўлида айланар арқон.
Заминга яхшилиқ, нурдай ёйилган
тулпорлар изидан ёлқинланар қон..,
Маконлар хор бўлди,
миниб отларни
учқур шамолдан ҳам жадал еларкан,
кўҳна кекларини туғдай кўтариб,
бир-бирин шафқатсиз қирди элатлар.

Офтоб айланаркан,
четлаб ўтади
заминга уюлган муз тоғларини..,
Ташлаб ҳам кетолмас буюк бағридан
абдий узилган тулпорларини,
Тулпорлар,
ёллари тирик аланга,
совуқ ярақлаган кўзлари ғамгин.
Бу чексиз заминдан буюк офтобга
қайтмоқчи бўлгандай чопади мангу.
Неча минг йилларким
Офтоб изидан
тинимсиз талпиниб чопади отлар,
Офтоб ўша-ўша,
замин ҳам ўша,
тинимсиз алмашар фақат сайёдлар.

1984

АСОТИРЛАР* КИТОБИ

Жавшанларин ечмаёқ,
ечмай қурол-яроғин,
ухлаб ётар ботирлар
водийларда қорайиб...
Очсангина китобни
ногоҳ бари уйғонар,
уйғонар булут ёлли,
яшиндаики тулпорлар.
Бир ғурурми ё ҳайрат
пайдо бўлар кўзингда,
ботирларни уйғотиб,
уйғонасан, ўзинг ҳам.
Уйғонасан, ўзгача
ёлқинланар тонгларинг,
тўқсон икки томирда
потирлайди қонларинг.

Аммо кетар чоғингда
унутмагил инсофни —
болаларнинг олдида
очиқ қолдир китобни.

1984

* Асотир — афсона

ДАРАХТЛАРГА ҚАСИДА

Дарахтлар
ҳаётнинг қаҳрамонлари,
заминга булутдай соясин ташлар,
дарахтлар осмоннинг бошланишида
қўрқувдан кейинги умрини яшар.
Дарахтлар —
қўрқмаган метин шамолдан,
кимдир кесиб кетар демай кўкарган,
улуғвор бошларин она-заминдан
қурби етганича юксак кўтарган.
Дарахтлар —
хатарга очиқ очунда
қуёш қаршисида расмга тушар.
Узоқ-узоқлардан хилват шохларин
соғиниб келади толиққан қушлар.
Кўп кўрдим,
кимсалар бўғизларида
мумдек қотиб кетган сасларни кўрдим,
минг йиллаб улуғвор бошларин ердан
кўтаролмай ётган касларни кўрдим.
Қанча сижоат бор,
қанча тилсим бор
нурлар салтанатин ҳар гирватида,
маънисини жамики тирик зот борким,
хиёнат қилмасин табиатига.
Дарахтлар —
мен итдай сездим ўзимни,
гўё тирик жонмас, кесилган дастман,

бошимни кўтариб сизга қарайман,
нақадар баландсиз,
нақадар пастман.

1985

ОВОЗИМ

Наҳот шеърлар айтдим
бўшлиққа қараб,
наҳотки соврилди олов сўзларим,
наҳотки ҳақ бўлса элу юрт асли
қуруқ сўзлар деган гумроҳ дўстларим.
Наҳот бекор ўтди гулдай умримнинг
минг йилга татирлик олтин чоғлари,
наҳот бирор руҳни уйғотолмади
шонр юрагимнинг қалдироқлари.
Наҳотки бирорта дилга етолмай,
беҳуда сарфлаяиб қанча куч-чидам,
келиб кетаверар ёруғ дунёга,
келиб кетаверар мендай куйчилар.
Менга минбар эмас, унвонлар эмас,
латта чечаклару эҳсонлар эмас,
олов бир саҳрони, юртим хаёли
нурда гуркираган саҳро беринг, бас.
Эрку муҳаббатнинг мухтор элчиси —
ётмасман тупроққа дўниб, тинчланиб,
жасадим тирикдир ёруғ дунёда,
ойнинг синиғидай чақнар синчларим.
Агар етди қават ернинг қаърида
ётсам-да, ларзага солиб ҳавони,
элимнинг юрагин
топиб боражак
жисмимни куйдириб учган овозим.

1985

* * *

Энди жим турасиз,
сира илож йўқ —
дунё ўзгармади сиз айтган сўздан,
сиз қурган қасрлар вайрона бўлди,
алафларга тўлди сиз оққан ўзан.
Энди жим турасиз,
оғир, биламан,
аммо ҳар кимсага тақдир насибдир,
билмоқчи бўлсангиз агар, шоирлик
жасорат сўзининг таржимасидир.
Энди жим турасиз,
эшитинг элни,
эл асло демайди; зоғлар куйласин,
энди кенгликларда ҳақ сўрамасдан,
ерни безаб ётган боғлар куйласин.
Куйласин,
келди-да куйламоқ гали,
куйласин мангулик қўшиқларини,
бузсин-да сиз каби ақли қисқалар
хатарсираб қурган тўсиқларини.
Ана... қулоқ солинг,,
эшитяпсизми,
куйлар шоир шамол, куйлар шоир қор,
шоир қоронғилик, шоир тоғларда
шоир дарёларнинг шовиллаши бор.

1985

176

УЧАЕТГАН ОДАМ

Тобора тушларим қизиқ тус олар,
тобора қисқарар қуш тушларидай,
кўпинча учаман,
узоқ учаман
шундоқ теракларнинг уч-учларида.
Сезаман,
тиғдайини шохлар жисмимни
ўзимнинг қонимга бўяр, алҳазар,
юрагим қамалган қушдай потирлар,
қувар қон ҳидини олган калхатлар.
Шундоқ бир шум ҳолат исканжасида
ернинг тортиш кучин енгмоқчи бўлиб,
силкийман қонталаш қанотларимни,
минг бор тириламан,
минг бора ўлиб.

Юксакда бир олам — мовий рангларда,
озод руҳлар учун бошпана берган,
учиб кетолмасдим,
гўё жисмимни
кўринмас ришталар боғлаган ерга.

Шундоқ бир шум ҳолат исканжасида
юрак ўйноғидан совуқ тер босиб,
уйғонар эканман,
ойлаб ўйлайман
ғаройиб тушларнинг таъбир, маъносин.
Нега мен учаман,

қайга учаман,
нега такрорланар ғаройиб тушлар?
Демак, қачонлардир қанотим бўлган,
демак аждодларим тўралган қушдан,
Ҳафталаб ўйлайман,
ойлаб ўйлайман,
не учун қушларга тортар қонларим?
Қачондир баҳайбат қуш эдим, десам,
нега сиз куласиз, оғажонларим!

Қуш эдим,
ўт билан ўйнашган бир қуш,
балки ўт куйдирган қанотларимни.
Шу холос, йилларча уриндим бекор
ўқийман деб, куйган ёдим хатини.

Мен қушман,
қачондир ерга қулаган,
кейинча заминга мослашган жисмим,
ғаройиб тушларим эса, шубҳасиз,
ёдимнинг куймасдан қолган бир қисми..
Гоҳ эса ўнгимда
куймасдан қолган
хотирам парчаси сабаб бўларми,
гавжум шаҳарларнинг кўчаларида
қанотдай ёзилиб кетар қўлларим.
Қайга учиш керак,
билмайман, аммо
биларсиз бемалол ухлаётганлар —
қушдан тўралгансиз десам, устимдан
силкиниб-силкиниб кулаётганлар?!
Билсангиз,
шу тобда жисму жонимни,
заҳарга айланиб, ёқар қонларим.
Қушдай бўзлаб учдим бошларингизда,
қушлигин унутган, оғажонларим!

Зора эсласангиз,
зора, тилагим,
балки насиб бўлар сизлар-ла учмак.
Ҳозирча кечирдим, сақламадим кек,
чунки мен одаммас,
чунки мен қушман.

1985

БАХТЛИ ДАҚИҚА

Машҳур мусаввирнинг
шоҳ асарини
таъмирлов пайтида очилди бир сир —
фош бўлди юз йиллаб ним қоронғида
асрдан-асрга ўтгувчи тилсим.
Қиролнинг гердайган қиёфасидан
йилларнинг изларин артаётган чоқ
ялт этиб кўринди ёрилиб кетган
бўёқнинг тагидан бошқа бир бўёқ,
Шунда таъмирчининг титроқ дастидан
хиралашган қатлам йитаркан, тўзиб,
чорчўпдан қиролмас,
боқарди ўйчан,
улуғвор сиймоли мусаввир ўзи.
Қани у дабдаба,
кибру шон, қани
дурру забаржадлар қадалган либос?!
Қани у салтанат равоқларидан
оламга таралган қалдироқ овоз?!
Бари зумда тўзди,
гўё мусаввир
мустабид қисматин олдиндан билган,
бир эзгу иш қилмай, абадийликка
интилган қиролни масҳара қилган.
Гўзал ҳақиқатнинг бир дақиқаси
буюк мусаввирга бўлди мададкор —
демак, бу дунёга заруроқ экан
мустабид қиролмас,

зукко санъаткор.
Бу буюк қувликдан уқдим бир маъни,
бир доно лаҳзани очди синоат:
қироллар,
давронлар ҳамиша ожиз,
кимда кучли бўлса агар диёнат.
Аммо айтиб қўяй
бу суврат битта,
минг йилда бир бўлар бундай мусаввир,
сувратлар тагидан суврат ахтариб,
бекор куч сарфламанг дейман-да, ахир,
чинданам берилиб таъмирчиликка,
не-не музейларга келтириб ғорат,
бошқа суврат излаб суврат тагидан,
қанча шоҳ асарни бузмоқ на ҳожат?

1985

Балиқ тутаймикин энди умрбод,
 ўйласам, шоир-чун жуда соз иш-да,
 ҳарҳолда, тузукроқ
 калтабинларнинг
 ғашига тегувчи шеърлар ёзишдан.
 Уйладим: «Шеър билан дунё ўзгармас,
 ўзгармас ҳар тошни босган сарварлик,
 ҳар бир ҳайқириқда таъмаи нафс бор,
 оддий бир ниқобдир одампарварлик».
 Ҳарҳолда, балиқдай жимжит яшасам,
 кимдир хурсанд бўлар,
 кимдир — хотиржам
 Ҳаттоки қаттиқроқ эслаб қолганлар
 исмишни ўчириб ташлар хотирдан.
 ...Мана, қармоқ ташлар кўҳна сувларга
 кеча тўс-тўполон шеър айтган шоир.
 Бироқ сал қўзғилган кўл тубларидан
 ғалат саслар келар:
 «Хоин, о хоин».
 Бир чўкиб кетгандай баланд тоғларим,
 дарахтлар кетгандай мендан нарига,
 юрагим бир куйди: «Хоин, о хоин»,
 тинмай садо келар кўлнинг қаъридан.
 Утлар ўсмай қўйди,
 униқди қуёш,
 сув чақа бошлади оёқларимни,
 «Хоин, о хоин» деб бир гала балиқ
 бақирар,

J7a

тортқилаб қармоқларимни.
Ёқамни ушладим шунда илк бора:
ё тавба,
балиқлар... балиқлар ҳатто...
«Қармоқни ташлагин, о шоир,—о»—
судан бош чиқариб қарашар қатор.
«Қайтаргил тоғларнинг салобатини,
ўстир майсаларни,
қайтсин, дарахтлар,
қуёш қийналмасин, эзгулансин сув,
қайтиб кет, қайтиб кет,
ўзингга қайтгин...»
...Қармоқни ташладим,
бирдан гумбирлаб,
ердан ўсиб чиқди тирик тоғларим,
тагин тилим қонар кескир сўзлардан,
бағримни эзади эски доғларим.
Қайтаман,
ер тинглар одимларимни,
қувончим ичимга сиғмас ҳали ҳам,
бир янги сўз айтгум одамиятга:
«гапира бошлабди ҳатто балиқлар».

1985

УГИТ

Қўрқоқнинг кўзига тик қара доим,
бирор сўз демасдан
узоқроқ қара,
титроқ етиб борсин нигоҳларингдан
юзлаб аждодининг жон-жони қадар.
Етсин,
аждодлари тирилсин қайта,
тирилсин, сўнг яна қайтадан ўлсин,
сенинг нигоҳингда аждодларингнинг
кескир нигоҳлари жамулжам бўлсин.
Қўрқоқ лозим бўлса қадамнинг бўлар,
энг яқин дўстинг ё одамнинг бўлар,
қўрқоққа тик қара —
одамиятга
бу сенинг энг зарур ёрдамнинг бўлар.
Қўрқоқ ойлаб, йиллаб,
ҳатто бир умр
кўз-кўзлаб минг турлик сувратларини,
энг нозик — энг ожиз жойингни кўзлар,
ожиз жойинг эса курақларингдир.
Шу ёруғ дунёга бўлиб орзуманд,
қонингдан бақирар қанчалар доҳий.
Қўрқоққа кўрсатма курақларингни,
кўзига тик қара,
тик қара доим.

1985

Эсиз шундоқ умр,
уқиб етмабсиз
азалдан нодонга дунё торлигин,
лоақал кексани ҳурмат қил деган
оддий бир мақолнинг борлигин.
Кеча итлик қилиб,
донолигидан
сиздайин нодонга пастдан қараган,
нуроний одамни абгор қилдингиз,
қилдингиз нодонга хос бир ҳаракат.
Энди хавфспрайсиз орқага қараб,
не бўлди, бошдан ё ҳумо учдими?
Юрса, юрибти-да изларингиздан
саноқсиз болалар
туғиб муштини.

1985

ОТЛАРГА ҚИЕСИЙ ҚАСИДА

Шаклга қамалиб қолган аланга,
жисмида чайқалиб пишган қони бор,
Қуввату ғуссанинг қоришмасидир,
баҳайбат нафасли,
ҳорғин жонивор.

Сувлиқдан йиртилган оғзи тегару
майсалар қовжираб қолар адирда...
Учолмас юкининг оғирлигидан —
улкан қанотлари бўлган қадимда.

Мен сени эсладим

катта гўдак ҳам
тўрт бола ташвишин кифтига ортиб,
ҳамиша парвозни қўмсаб яшаган,
кўзлари ғуссали,
чиройли отим.

Ўзим ҳам анови қорабайирдай,
қоним-да совиган ўйчан, беқанот,
яғир кифтларини пашшалар талар,
кимларнинг юкини тортмаган бу от.

Сағриси ялт этар

хира ойдинда...

оқарган далалар, куйган адирлар,
улар ҳам қачондир парвозлар қилган,
улкан қанотлари бўлган қадимда.

Ўхшатиб...

ўйласанг ойлар етмайди,
от каби ўтласанг жойлар етмайди,
ўлгудай ташнасан,

чанқоқ босдига
чил-чил синиб оққан сойлар етмайди.
Оҳ-ҳ, кўнгил,
бир нафас отга айлансак,
энг кўркам байталга маҳкам бойлансак,
бир шоир келсаю
унинг шеърида
энг бахтли, энг эркин зотга айлансак.

Ҳўй, от деса,
ҳўй, бахтиёр от,
сиз — шоир, мен отга айлансак деса,
оҳ-оҳ, кўнгил,
ҳаҳ, кўнгил,
яна нималарни тусайсан бесар.

Буюк тун тўлади ҳансироқларга,
уларга қўшилар шоир сасида,
айланар, айланар,
мангу айланар
нафаслар тўрт фасл доирасида.

1985

МУНДАРИЖА

«Мен йўғимда...»	3
«Ечинади милашлар яна...»	4
«Учиб ўтди сайёра ғозлар...»	5
Эски маҳалла	6
«Саҳар турдим...»	7
Шаҳар	8
«Бўлса ҳамки тахир ва аччиқ...»	9
«Яшамоғим зарур...»	10
«Кўзнингизни очинг...»	11
«Бўлмагандай ҳеч қачон уруш...»	12
«Елкамда...»	13
Венеция	14
Трамвайда	16
Бахтиёрлик	17
*Эстремадура болалари	18
«Оқ сукунат...»	19
*Ҳолат	20
«Ажойиб кунларнинг бирда...»	21
«Гўзаллик, покликдан уялиб...»	22
«Катталарга қарардинг сирли...»	23
«Эриб битди поёнсиз қорлар...»	24
«Субҳидамда ям-яшил дарахт...»	25
«Ишон, одам, баҳорга ишон...»	26
«Хайр, Баҳор...»	27
«Кунлар пиша бошлайди яна...»	28
«Кўкрагимни майсага босиб...»	29
Интернационал	30
«Нурларини йиғиб олар кун...»	31
«Вақт одими...»	32
«Боғларда кўзларим қамашар...»	33
«Саратон...»	34
«Тонг очар кўзларин эриниб...»	35
«Муҳаббат — чиройли капалак...»	36
«Қизиган садолар сўнади...»	37
«Суронларни оралаб ўтдим...»	38

Қўшиқ	39
«Усаётган...»	41
«Тун гуркираб ўсар ёбонда...»	42
«Ичар қуёш нурларин жувон...»	43
«Қалин шохлар аро ялтираб...»	44
Манзара	46
«Даврларнинг қори остида...»	47
«Табиатнинг хилват бурчаги...»	48
«Минг йиллар қаъридан келар у...»	50
«Ибтидий...»	51
«Тоғ ўтирар водийда танҳо...»	52
Таъқиқ олмаси	53
Автопортрет	54
«Еввойи чўл очилиб ётар...»	55
«Сафсарлашар оқшомги осмон...»	57
«Узум йиғлар...»	58
Уруш суврати	59
«Унча қув эмасди...»	60
«Ой гуллади...»	61
Кузги қўшиқ	62
«Ким эдим...»	64
Бир хонадонда	65
«Уч ажойиб ўғли бўларди...»	66
«Сен ётасан юмшоқ тўшакда...»	68
«Адирлар...»	70
«Вақт сенга қул бўлмас асло...»	71
Йўлбарс : : , , , ; ; ; ; ;	72
«Хотиржамлик...»	73
«Мен, шубҳасиз...»	74
*Дарё	75
Сеҳргар қиз , , , , : : : : :	76
Нодиранинг шеъри	77
«Борганимда ҳар сафар Ушга...»	79
«Тоғам боплаб иморат қурди...»	80
Тор кўча	82
Давра	83
Ривоят	85
Буқаламун билан учрашув	87
Нур . . . : : : : , , , ,	89
«Қорли уваларда...»	90
Овчилар ҳақида ҳангома	91
«Муҳаббат...»	93
«Қизил атиргулни...»	94
Ғўза	95

«Киролмасди бу уйга ўлим:..»	97
*«Ҳар нарсага...»	98
Бородино	99
Кўшиқ	100
Юлдузлар қулаган тунлари	101
Ғурбатдаги шоирларга	103
*Инқилоб йўлларида	105
Шоиранинг саволи	107
Сув бошида	109
Афшонадаги ибн Сино ҳайкалига	111
«Гўё бунда...»	113
Анорга қасида	115
Сулаймон тоғи этагида ўйлаганларим	116
Оролга	118
«Муроса...»	119
«Умр — қумсоат ҳам...»	121
Кузги ер кўриниши	123
Ушни кезганда ўйлаганларим	125
Чингиз кўринишлари	127
Баланд дарахтлар	129
Фикр	131
«Улим бирлаштирар...»	132
Маҳмуд Торобийнинг бир хоин юртдоши хусусида айтганлари	133
Ер билан сирлашганим	135
Метрода	136
«Кузатдим...»	139
«Дўстларим...»	139
Шеърларингда бахт кам учрар деган дўстимга	140
«Ҳали бирор ишни...»	141
Ёш ўзбек шоирларига	142
«Одам узоқ яшар...»	143
Амударё қирғоқлари	144
«Аскарлар йиқилди...»	146
Испанияда янги йил	148
«Қарсак нима ўзи?...»	150
Аравон кўринишлари	151
Автобусдаги ўйлар	156
Қизилқумда бир кун	159
«Манови қора тош...»	161
Дақиқалик манзара	162
Ёш тоғлар	163
Халқ дostonларида	164
Бир ёлгончига айтганларим...	165

Уммон	167
Гуманоидлар , ,	168
Офтоб ва офтоб нурлари ҳақида афсона .	170
Асотирлар китоби	172
*Дарахтларга қасида	173
*Овозим . , , ,	175
*Энди жим турасиз,,!»	176
*Учаётган одам	177
*Бахтли дақиқа	180
*«Балиқ тутаймикин...»	182
*Ўгит	184
*«Эсиз шундоқ умр...»	185
*Отларга қиёсий қасида	186

**Гафур Гулом номидаги Адабиёт
вз санъат нашриёти, 1986 йил.**

На узбекском языке

ШАВҚАТ РАХМАН

НЕСПЯЩИЕ ГОРЫ

Стихи

Тақризчилар

Норбой Худойбергенов,
Хуршид Даврон

Редактор А. Суюнов.
Рассом В. Немировский
Расмлар ред. А. Мамажонов
Техн. ред. Н. Сейдуалиева
Корректор С. Турсунқулова

ИБ № 3474

Босмахонага берилди 21.05.86. Босишга рухсат этилди 15.09.86. Р—14685 Адабий гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 7,02. Шартли кр-оттиск 7,45. Нашр. л. 5,09. Тиражи 5000. Заказ 168. Баҳоси 80 т. Шартнома № 205—85.

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 700129. Тошкент. Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР нашриёт полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг 2-босмахонаси, 792800 Янгийул шаҳри. Самарқанд кўчаси, 44.

Янгийул шаҳри. Самарқанд кўчаси, 44.